

“(กว่า)เปลวเทียนให้แสง (และ)รามคำแหงให้ทาง”: การก่อร่างมหาวิทยาลัยรามคำแหงช่วงทศวรรษ 2500-2510

จามิกร ยิ้มสุด*

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการศึกษาเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยรามคำแหงภายใต้บริบทของการศึกษาไทยก่อนการสถาปนาในช่วงทศวรรษ 2500 จนถึงทศวรรษ 2510 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยทางสังคม การเมือง และการอุดมศึกษาของไทย ที่ส่งผลต่อการสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมไปถึงจนถึงผลกระทบของการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงในช่วงแรกเริ่มสถาปนา ผลจากการศึกษาพบว่ามหาวิทยาลัยรามคำแหงไม่ได้เกิดขึ้นจากความตั้งใจของผู้มีอำนาจฝ่ายบริหารมาตั้งแต่ต้น แต่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันโดยฝ่ายนิติบัญญัติภายใต้ปัญหาการศึกษาไทยที่สังคมมุ่งให้คำในเรื่องของใบปริญญาบัตร ในขณะที่มหาวิทยาลัยที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ซึ่งเป็นระบบปิด ต้องสอบคัดเลือกทั้งหมด ไม่สามารถรองรับความต้องการของผู้ที่จะศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นจำนวนมากได้ ทำให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงถูกจัดตั้งอย่างเร่งรีบในลักษณะ “ตลาดวิชา” ที่ไม่มีการสอบเข้าและไม่จำกัดจำนวน เพื่อเป็นที่รองรับความต้องการเรียนต่อของผู้คนในสังคม การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้กลายเป็นโอกาสในการเข้าถึงใบปริญญาของผู้คนในทุกชนชั้น และเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงค่านิยมของผู้คนที่มุ่งต้องการใบปริญญาเพื่อเลื่อนสถานะทางสังคม ขณะเดียวกันก็ยังสร้างความขัดแย้งกันเองต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ต้องการมุ่งเน้นเรื่องของการอาชีวศึกษาและวิชาชีพเฉพาะ ทั้งยังส่งผลทำให้เกิดการเข้าถึงศักดิ์และสิทธิ์ของปริญญาบัตรโดยวิทยาลัยเอกชน ตลอดจนมีบทบาทสำคัญต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยพลังของกลุ่มนักศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงในช่วงทศวรรษ 2510

คำสำคัญ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ตลาดวิชา, อุดมศึกษา

* สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีจากสาขาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อ พ.ศ. 2568

บทนำ

การอุดมศึกษาไทยนับตั้งแต่สถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยใน พ.ศ. 2459 ได้ก่อให้เกิดการศึกษาขั้นสูงเพื่อสร้างองค์ความรู้และการพัฒนาประเทศในศาสตร์ต่างๆ ทั้งยังก่อให้เกิดสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายรูปแบบที่จัดตั้งเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของภาครัฐและภาคประชาชนตามบริบทในแต่ละยุคสมัยแตกต่างกันจนถึงปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยของรัฐที่ก่อกำเนิดขึ้นใน พ.ศ. 2514 ซึ่งใช้ระบบการศึกษาในลักษณะของ “ตลาดวิชา” คือ เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่มีการสอบเข้า ไม่จำกัดจำนวนนักศึกษา ประกอบกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่ราคาถูก ทำให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยทางเลือกหนึ่งที่ผู้คนทุกชนชั้นสามารถเข้าถึงได้ โดยเฉพาะกับชนชั้นล่างที่รายได้น้อยและใช้มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นทางสู่การเรียนในระดับปริญญา เพื่อใช้ใบปริญญาในการหางานและยกระดับคุณภาพชีวิต ทำให้มหาวิทยาลัยแห่งนี้ถูกจัดจำในฐานะ “เปลวเทียนให้แสง รามคำแหงให้ทาง” และกลายเป็นหนึ่งในสถาบันการศึกษาที่ผู้คนเข้ามาเรียนเพื่อไขว่คว้าโอกาสทางการศึกษามากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม หากมองในบริบททางประวัติศาสตร์การศึกษาไทยนั้น มหาวิทยาลัยรามคำแหงกลับไม่ได้เกิดขึ้นอย่างมีแบบแผนที่ชัดเจนและเตรียมการมาตั้งแต่ต้น ในความเป็นจริงนั้นความเป็น “เปลวเทียนให้แสง รามคำแหงให้ทาง” ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ทางการศึกษาและการเมืองที่มีความผิดปกติเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยอื่น อีกทั้งยังมีปัญหาลากยาวมาตั้งแต่ทศวรรษ 2500 (หรือก่อนหน้านั้นออกไปอีกเกือบทศวรรษ) ภายใต้ปัญหาดังกล่าว การจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงจึงถูกจัดตั้งขึ้นมาอย่างเร่งรีบเพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาในช่วงเวลานั้น แต่การมาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงยังส่งผลต่อการอุดมศึกษาในภายหลังการสถาปนาเพียงไม่นานนักด้วยเช่นกัน

บทความนี้มุ่งนำเสนอประเด็นการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้บริบทการศึกษาไทยในช่วงทศวรรษ 2500 หรือก่อนการสถาปนา ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพปัญหาการศึกษาไทยและการอุดมศึกษาโดยรวม จนกระทั่งถึงทศวรรษ 2510 ซึ่งเป็นช่วงหลังสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหงและผลกระทบต่อภาคอุดมศึกษาในเวลานั้น ผ่านมุมมองประเด็นทางการศึกษาและการเมือง

ปฐมเหตุก่อนสถาปนารามคำแหง ทศวรรษ 2490-2500

นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การศึกษาไทยนั้นได้รับการพัฒนาขึ้นภายใต้บริบทของอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกาที่มีต่อไทยเมื่อเข้าสู่ช่วงสงครามเย็น พร้อมทั้งความต้องการของภาครัฐและภาคประชาชนที่ต้องการจะยกระดับการศึกษาของตนเองให้สูงขึ้น ทำให้ในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐบาลได้เข้ามาสนับสนุนการศึกษาด้วยการเร่งขยายโรงเรียน พร้อม

ทั้งเร่งจัดตั้งวิทยาลัยครูเพื่อผลิตครูให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ทำให้ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การศึกษาไทยมีการขยายตัวอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม การมีอยู่ของสถาบันอุดมศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้ภาคประชาชนเริ่มให้ความสนใจในการผลักดันให้ลูกหลานเข้าเรียนในสายสามัญ เพื่อเป็นใบเบิกทางสู่การเรียนต่อในระดับสูงคืออุดมศึกษาอันเป็นหนทางที่ถูกคาดว่าจะช่วยการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

ในภาคอุดมศึกษาไทยตั้งแต่ก่อนสงครามเย็นนั้น สถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่มากเป็นสถาบันที่เน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งผลิตบัณฑิตเฉพาะศาสตร์ให้สามารถทำงานในหน่วยงานราชการเป็นหลัก ทำให้มหาวิทยาลัยที่มีอยู่เกือบทั้งหมดมุ่งสอนความรู้ระดับสูงเพียงแต่บางศาสตร์วิชาเท่านั้น ทั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มธก.) ที่มุ่งสอนด้านกฎหมาย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทางด้านการเกษตรกรรม มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ทางด้านการสาธารณสุข และมหาวิทยาลัยศิลปากรทางด้านศิลปะ มีเพียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนนิเวศรอบคลุมทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ ขณะเดียวกัน การรับเข้านิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มีอยู่มากจะเป็นการสอบแข่งขันเพื่อคัดเลือกผู้ที่จะเข้าเป็นนิสิตนักศึกษาตามแต่ละสถาบัน ยกเว้นเพียงมธก. ที่เป็นหน่วยงานในลักษณะนิติบุคคล และเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ใช้ระบบ “ตลาดวิชา” ซึ่งเปิดรับนักศึกษาไม่จำกัดจำนวน และมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่ราคาถูก อีกทั้งยังเป็นมหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียวในยุคนั้นที่สามารถเรียนและสอบได้โดยผ่านกระทรวงธรรมการของแต่ละจังหวัด โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาที่มหาวิทยาลัย ทำให้มธก. มีจำนวนนักศึกษามากกว่ามหาวิทยาลัยอื่นในทุกๆ แห่ง โดยที่มหาวิทยาลัยมีงบประมาณผ่านการลงทุนในธนาคารแห่งเอเชีย การบริหารใน มธก. จึงมีความเป็นอิสระมากกว่าอีก 4 มหาวิทยาลัยที่ยังคงอยู่ภายใต้กระทรวงต่างๆ¹

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง สหรัฐฯ เข้ามามีอิทธิพลต่อการพัฒนาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้นภายใต้บริบทของสงครามเย็นซึ่งรัฐบาลไทยเข้ากับฝ่ายสหรัฐฯ ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ รัฐบาลไทยจึงได้เปิดรับการสนับสนุนและการพัฒนาประเทศตามแบบสหรัฐฯ รวมไปถึงถึงการอุดมศึกษา สหรัฐฯ และองค์กรระหว่างประเทศที่สหรัฐฯ มีอิทธิพลได้เข้ามาช่วยวางแผนการวางโครงสร้างการอุดมศึกษาครั้งใหญ่ โดยเฉพาะ UNESCO ซึ่งส่งคนมาประเมินคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาไทยตามคำขอของรัฐบาลไทยใน พ.ศ. 2496 ผลการสำรวจของผู้แทน UNESCO ได้แจ้งต่อรัฐบาลไทยว่า มหาวิทยาลัยของไทยที่มีอยู่นั้นมีปัญหาในเรื่องของการขาดการประสานงานร่วมกัน เนื่องจากแต่ละมหาวิทยาลัย

¹ บุญเย็น วอทอง, “การจัดตั้งสถาบันการศึกษาในทางปกครองของประเทศไทย: บทศึกษาเฉพาะกรณีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในลักษณะที่เป็นอุปกรณ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยสมัยเริ่มต้นในประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507), 57-60.

ดำเนินงานเป็นเอกเทศ อีกทั้งมหาวิทยาลัยในไทยยังไม่ได้ดำเนินงานในลักษณะเป็น “มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ” (Comprehensive University)² เพราะมหาวิทยาลัยที่มีอยู่มุ่งดำเนินงานเพียงเฉพาะศาสตร์เท่านั้น และต่างกระจายไปสังกัดตามกระทรวงต่างๆ ทำให้ทรัพยากรและงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินกิจการมหาวิทยาลัยในไทยสิ้นเปลืองโดยใช้เหตุ จึงควรยุบรวมมหาวิทยาลัยที่มีอยู่ให้เป็นมหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียว และให้แต่ละพื้นที่ดำเนินงานในลักษณะของวิทยาลัย (College) แทน³

นอกจากประเด็นเรื่องคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาที่ถูกมองว่ายังไม่เหมาะสมจะเป็น “มหาวิทยาลัย” แล้ว ภายใน มรท. เองก็นับได้ว่าเป็นปัญหาสำหรับรัฐบาลเช่นกัน เนื่องจากความเป็นตลาดวิชาที่เปิดรับนักศึกษาไม่จำกัดจำนวนและมุ่งสอนในความรู้ทางด้านกฎหมายและการเมืองเป็นหลัก ทำให้สภาพสังคมของ มรท. มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองตลอดเวลา ซึ่งปรากฏผ่านกิจกรรมของนักศึกษาที่มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาลอยู่หลายครั้ง รวมไปถึงจนถึงประเด็นของปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยที่ต้องลี้ภัยทางการเมืองจากการรัฐประหารเมื่อ พ.ศ. 2490 และพยายามก่อกบฏอีกครั้งในอีก 2 ปีต่อมา ทำให้รัฐบาลมองว่าพื้นที่ของ มรท. จะกลายเป็นแหล่งกบดานของฝ่ายต่อต้านรัฐ โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาซึ่งมีจำนวนมาก อาจนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมืองได้ในอนาคต รัฐบาลจึงได้ส่งคนเข้ามาควบคุมหรือบริหารงานภายในมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยเป็น “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” และค่อยๆ ลดความเป็นตลาดวิชาลงโดยการแตกหลักสูตรธรรมศาสตร์บัณฑิตออกเป็นคณะต่างๆ ตลอดจนจนการบีบให้นักศึกษาต้องมาเรียนและสอบที่ท่าพระจันทร์เพียงแห่งเดียว รวมไปถึงการบังคับให้มหาวิทยาลัยต้องขายหุ้นธนาคารแห่งเอเชียทิ้งออกไป ความเป็นอิสระในการบริหารของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงถูกรัฐบาลเข้าควบคุมมากยิ่งขึ้น เพราะต้องหันมาพึ่งงบประมาณจากรัฐบาลในการบริหารจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัย⁴

ในส่วน of ข้อเสนอมหาวิทยาลัยจากผู้แทน UNESCO แม้รัฐบาลไทยจะไม่ได้ทำการยุบรวมมหาวิทยาลัยที่มีอยู่ แต่ก็ได้ปรับแก้การบริหารตามข้อเสนอของ UNESCO ด้วยการจัดตั้ง “สภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ” โดยให้มหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งอยู่ภายใต้การดูแลของสภา

² มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ (Comprehensive University) คือลักษณะของสถานอุดมศึกษาที่มีการเรียนการสอนและการวิจัยครอบคลุมในหลากหลายศาสตร์วิชา ทั้งมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์กายภาพ และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ทำให้สามารถรับนิสิตนักศึกษาได้หลากหลายแขนงวิชา และสามารถทำการศึกษาค้นคว้า วิจัย ประเด็นต่างๆ ได้อย่างครอบคลุม

³ Sir Charles Galton Darwin, Report of Sir Charles Darwin to UNESCO on science in Thailand 1954: General report, Universities, Libraries and Notes on Universities in Thailand (1954), 11-18.

⁴ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, สำนักนั้นธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2477-2511 (กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, 2535), 143-177.

มหาวิทยาลัยแห่งชาติ เพื่อจุดประสงค์ในการยกระดับหลักสูตรการศึกษา การของบประมาณ การจัดตั้งและยุบหลักสูตรวิชา คณะ แผนก รวมไปถึงจนถึงการพิจารณาคำแห่งวิชาการ ผลจากการตั้งหน่วยงานดังกล่าวจึงส่งผลต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ทำให้เริ่มสูญเสียความเป็นอิสระลงมากกว่าเดิม⁵ ก่อนที่จะเกิดการรัฐประหารโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใน พ.ศ. 2500 ซึ่งส่งผลทำให้สภามหาวิทยาลัยแห่งชาติถูกยุบ และมีการจัดตั้ง “สภาการศึกษาแห่งชาติ” ใน พ.ศ. 2502⁶ พร้อมทั้งโอนมหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งมาอยู่ภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรี⁷ ซึ่งในช่วงเวลาเดียวกันนี้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ถูกแปรสภาพให้กลายเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐโดยสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2500⁸

ด้วยจำนวนนักศึกษาที่มีมากจากการใช้ระบบตลาดวิชาไม่จำกัดจำนวนรับ และค่าใช้จ่ายทางการศึกษาราคาถูก ทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาและต้องของบประมาณจากรัฐบาลมากขึ้นทุกปี จนถึง พ.ศ. 2501 กระทรวงการคลังซึ่งเป็นผู้ดูแลงบประมาณของมหาวิทยาลัยทั้งหมด ได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้แปรสภาพมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จากตลาดวิชากลายเป็นมหาวิทยาลัยปิดที่ต้องสอบคัดเลือกและจำกัดจำนวน เนื่องจากงบประมาณที่ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขอสำหรับอุดหนุนการจัดการศึกษาในลักษณะความเป็นตลาดวิชานั้นสูงเกินกว่าที่กระทรวงการคลังจะอนุมัติได้ การแปรสภาพให้เป็นมหาวิทยาลัยปิดและมีการสอบคัดเลือกแข่งขันจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขณะเดียวกันรัฐบาลเองก็มุ่งที่จะดำเนินนโยบายทางการศึกษาใหม่ โดยเน้นไปที่การศึกษาในศาสตร์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศเป็นสำคัญ อันได้แก่ สาขาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ ช่างเทคนิค แพทย์ พยาบาล ครู และลดปริมาณการสร้างบัณฑิตในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่รัฐมุ่งเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ

ท้ายที่สุด สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงตัดสินใจที่จะแปรสภาพมหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. 2503 โดยการยุติระบบตลาดวิชาและใช้ระบบสอบคัดเลือกด้วยวิธีการการวัดระดับผู้สมัครที่จะต้องผ่านการสอบโดยได้คะแนนเกิน 50% ขึ้นไป จึงจะมีสิทธิ์ลงทะเบียนเป็นนักศึกษาได้ พร้อมทั้งยังได้เพิ่มค่าเทอมและค่าธรรมเนียมอื่นๆ สำหรับการศึกษาภายในมหาวิทยาลัย ทำให้เป็นการปิดกั้นผู้ที่มีรายได้น้อยเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยและเป็นการยุติ

⁵ เรื่องเดียวกัน, 262-264.

⁶ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติ สภาการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2502.

⁷ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติ โอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช 2502.

⁸ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2500.

ระบบตลาดวิชาภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นับตั้งแต่ต้นนั้นเป็นต้นมา⁹ ทำให้การเข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยไทยที่มีอยู่ตั้งแต่ทศวรรษ 2500 ใช้ระบบการสอบคัดเลือกทั้งหมด

การศึกษาภาค (สังคม) บังคับ และผลกระทบต่ออุดมศึกษาในช่วงทศวรรษ 2500

การปิดตัวลงของความเป็น “ตลาดวิชา” ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เกิดขึ้นพร้อมกับความเคลื่อนไหวของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์¹⁰ ที่ประกาศใช้ “แผนการศึกษาแห่งชาติ” เพื่อกำหนดกรอบเป้าหมายและหน้าที่ที่ภาครัฐจะต้องผลักดันเรื่องการศึกษาให้เข้าถึงผู้คนในทุกระดับ โดยกำหนดกรอบขั้นระดับการศึกษาในแต่ละช่วงชั้นตั้งแต่อนุบาล ประถม มัธยม อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมให้เด็กนักเรียนไทยได้รับการศึกษาจนถึงภาคบังคับ และส่งเสริมการศึกษาระดับอาชีวศึกษาเพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ สำหรับอุดมศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ แม้จะไม่มีภาระบับไว้อย่างชัดเจนว่ารัฐพึงสนับสนุนให้ผู้คนเข้าเรียนจนถึงอุดมศึกษา แต่แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติได้ระบุให้รัฐสนับสนุนการดำเนินงานของสถานอุดมศึกษาและการส่งเสริมงานวิจัยภายใต้การดูแลของรัฐบาล¹⁰

นอกเหนือจากแผนการศึกษาแห่งชาติ รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ยังได้ประกาศใช้ “แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504” เพื่อเป็นแนวทางและเป้าหมายในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งเสริมอุตสาหกรรม การจัดการโครงสร้างพื้นฐาน และอื่นๆ มีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น และผลักดันให้ประเทศมีการพัฒนาภายใต้กรอบและแนวทางที่กำหนดไว้

สำหรับส่วนของการอุดมศึกษานั้น ได้มีการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ “ระยะที่ 2 บทที่ 12 การพัฒนาการศึกษา” โดยมีใจความสำคัญคือการมุ่งเน้นปรับปรุง

⁹ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, *สำนักนั้นธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2477-2511*, 282-286. ทั้งนี้ จากข้อมูลดังกล่าว ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ได้ระบุว่า การสอบคัดเลือกแข่งขันของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในช่วงต้นนั้น ไม่ได้กำหนดจำนวนรับไว้อย่างชัดเจน มีเพียงแค่ต้องสอบให้ได้คะแนนเกิน 50% จึงจะมีสิทธิ์ลงทะเบียนเรียนได้ หากแต่การเพิ่มค่าเทอมที่สูงขึ้นกลับทำให้ระบบตลาดวิชาถูกปิดกั้นโดยสมบูรณ์ กล่าวคือ เฉพาะระดับปริญญาตรี ค่าขึ้นทะเบียนนักศึกษาจากแต่เดิมที่เรียกเก็บเพียง 10 บาท กลายเป็นเรียกเก็บ 50 บาท ค่าบำรุงมหาวิทยาลัยแต่ละภาคเรียนจากเทอมละ 40 บาท กลายเป็นเทอมละ 200 บาท ค่าขึ้นทะเบียนบัณฑิตจากเดิม 20 บาท กลายเป็น 200 บาท ค่าสมัครสอบแต่ละรายวิชาในปริญญาตรี จากเดิม 3-4 บาท กลายเป็น 10-20 บาท การขึ้นราคาค่าธรรมเนียมการศึกษาเหล่านี้จึงกลายเป็นตั้งกำแพงที่ปิดกั้นไม่ให้ผู้มีรายได้น้อยและชนชั้นล่างสามารถเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้

¹⁰ ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503. ทั้งนี้ การศึกษาภาคบังคับ ในช่วงก่อนทศวรรษ 2500 คือการศึกษาจนจบระดับประถม 4 ภายหลังจากการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ จึงมีความพยายามที่จะผลักดันที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับคือ การศึกษาจนจบประถม 7 ปี.

มหาวิทยาลัยทำให้เกิดความทันสมัย ส่งเสริมการขยายสถาบันอุดมศึกษาไปในส่วนภูมิภาค และมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตในสาขาที่รัฐต้องการเพื่อการพัฒนาประเทศ ได้แก่ เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และแพทยศาสตร์ โดยอาศัยความร่วมมือจากต่างประเทศในการช่วยพัฒนาคุณภาพของการอุดมศึกษา¹¹ ทั้งนี้ หากดูภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด ซึ่งปรากฏทั้งในแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติแล้ว จะพบว่ารัฐมุ่งที่จะส่งเสริมให้มีการศึกษาให้ถึงภาคบังคับตามที่รัฐได้วางไว้ และมุ่งเน้นสนับสนุนให้มีการเรียนในทางอาชีวศึกษาเป็นสำคัญ เนื่องจากรัฐมองว่าเป็นกลุ่มที่เมื่อจบออกไปจะสามารถเป็นกำลังสำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศตามแนวทางที่รัฐได้วางไว้

ในช่วงเวลาที่มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 รัฐบาลได้เข้าดำเนินการในการปรับปรุงมหาวิทยาลัยเก่าและสนับสนุนเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนและการวิจัยให้เพียงพอ โดยเฉพาะสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของรัฐ มีการจัดตั้งคณะต่างๆ ภายในแต่ละมหาวิทยาลัยที่นอกเหนือจากคณะดั้งเดิมซึ่งเน้นเฉพาะศาสตร์สาขา ให้ครอบคลุมในทุกด้านมากขึ้น อีกทั้งยังดำเนินการขยายมหาวิทยาลัยออกสู่ส่วนภูมิภาคเป็นครั้งแรก ซึ่งในระยะเวลาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 รัฐบาลได้เข้าไปดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (มหาวิทยาลัยขอนแก่นในปัจจุบัน) นอกจากประเด็นของการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค รัฐบาลยังได้จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในลักษณะ “วิทยาลัย” ที่สามารถออกไปปริญญาบัตรหรือประกาศนียบัตรซึ่งรัฐให้การรับรองว่ามีศักดิ์เทียบเท่าปริญญาบัตรได้ คือวิทยาลัยวิชาการศึกษา (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในปัจจุบัน) และกลุ่มวิทยาลัยเทคนิคอันได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคธนบุรี วิทยาลัยโทรคมนาคม นนทบุรี และวิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ (ปัจจุบันคือกลุ่มสถาบันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า)¹²

¹¹ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2506-2509 ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2507-2509), 176-195. ทั้งนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 มีการแยกแผนออกเป็นสองระยะ คือระยะที่ 1 ช่วงพ.ศ. 2504-2506 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรม และระยะที่ 2 พ.ศ. 2507-2509 ซึ่งเป็นฉบับที่ถูกใช้หลังจากจอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรม โดยประเด็นของการพัฒนาการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติปรากฏเพียงแค่แผนในระยะที่ 2 เท่านั้น

¹² จรูญ วงศ์สายัณห์, ระบบการศึกษาไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ ช่วง พ.ศ. 2475-2520, หนังสือที่ระลึกอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายจรูญ วงศ์สายัณห์ ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร วันจันทร์ ที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2532 (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2532), 87, และ โกลด์ เพ็ชรสุวรรณ, “ประสบการณ์ของความช่วยเหลือญี่ปุ่นที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ลาดกระบัง,” *ไทย-ญี่ปุ่นศึกษา*, 5 (กรกฎาคม-กันยายน 2528): 37-38. ทั้งนี้ ทั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษา และวิทยาลัยเทคนิคที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 3 แห่ง ล้วนแล้วเป็นสถาบันที่

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการขยายสถานอุดมศึกษาและการเปิดคณะใหม่ขึ้นในมหาวิทยาลัยที่มีอยู่ให้มีความหลากหลายและจำนวนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสและพื้นที่ให้ประชาชนสำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา กระนั้นการขยายตัวของสถานอุดมศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับที่สังคมเกิดการผลักดันให้ลูกหลานของตนเองให้เรียนในสายวิสามัญ¹³ เพื่อให้เข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากปัญหาของโครงสร้างการศึกษาระดับล่างและปัญหาทางสังคมที่การอุตสาหกรรมในประเทศยังไม่ได้พัฒนาเป็นวงกว้าง จนไม่สามารถจะเปลี่ยนแนวคิดของสังคมโดยรวมให้เห็นถึงความสำคัญของอาชีวศึกษาได้ ทั้งแนวคิดของสังคมไทย ณ เวลานั้น ที่ติดกรอบความเป็นชนชั้นทางสังคม และมองการศึกษาเป็นหนทางในการไต่เต้าและยกระดับสถานะทางสังคมของครอบครัว¹⁴ นอกจากนี้มุมมองถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัว ภาพลักษณ์ของนิสิตนักศึกษาในยุคนั้นเสมือน “ชนชั้นปัญญาชน” ที่มีโอกาสในหน้าที่การงานที่ดีมากขึ้นหากได้รับการศึกษาจนถึงปริญญาตรี¹⁵ รวมไปถึงจำนวนประชากรหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีจำนวนมากยิ่งขึ้น¹⁶ จนก่อให้เกิดปัญหาต่อการอุดมศึกษาไทย และการจัดการสถานอุดมศึกษาทั้งมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยชั้นสูงในเวลาต่อมา

ปัญหาของการอุดมศึกษาไทยอย่างหนึ่งที่ปรากฏชัดในช่วงทศวรรษ 2500 คือ เรื่องของผู้ที่สนใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามีจำนวนมากกว่าที่มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยชั้นสูงจะรองรับได้ ซึ่งเป็นผลกระทบจากการแปรสภาพมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้กลายเป็นระบบปิดและยุบระบบตลาดวิชาลงใน พ.ศ. 2503 ทำให้มหาวิทยาลัยและ

เน้นผลดีวิชาชีพเฉพาะศาสตร์ที่รัฐต้องการ ได้แก่ วิชาชีพครูซึ่งเป็นที่ต้องการในช่วงเวลานั้น และกลุ่มวิชาชีพช่างเทคนิค/ครูอาชีวศึกษา นอกจากนี้ กลุ่มสถาบันที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนแล้วแต่ได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศ จึงทำให้กลุ่มสถาบันเหล่านี้สามารถพัฒนาและยกระดับการศึกษาให้สูงขึ้นได้ ณ เวลานั้น

¹³ เทียบได้กับแผนการเรียนสายสามัญในปัจจุบัน

¹⁴ ชัยชาญ ปรานต์ประทานพร และศิริพร ดาบเพชร, “บทสำรวจประเด็นคุณภาพการศึกษาไทย,” *วารสารประวัติศาสตร์มศว*, 48(1) (2566): 108-112.

¹⁵ ประเด็นเรื่องค่านิยมการส่งลูกเรียนมหาวิทยาลัยในช่วงทศวรรษ 2500 ดูเพิ่ม เบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน, “บ้านเมืองเราลงแดง: แง่มุมทางสังคมและวัฒนธรรมของรัฐประหาร 6 ตุลา,” แปลโดย เกษียร เตชะพีระ และคณะ, *ศึกษารัฐไทย ย้อนสภาวะไทยศึกษา* (นนทบุรี: ฟาเดียวกัน, 2558), 57-107.

¹⁶ ใน พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นปีหลังจากการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชากรของไทยมีจำนวน 17.4 ล้านคน ในขณะที่ พ.ศ. 2503 มีประชากรไทยประมาณ 26 ล้านคน ซึ่งเพิ่มขึ้นถึงเกือบ 9 ล้านคน คิดเป็นอัตราเฉลี่ยผู้เกิดใหม่ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2490-2503 ปีละประมาณ 678,000 คน ซึ่งประชากรที่เกิดตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2490 จะเป็นกลุ่มประชากรที่สามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้ในช่วงปลายทศวรรษ 2500 ดูเพิ่มเติมที่ ปราโมทย์ ประสาทกุล, *ประชากรไทยสมัย ร.9 หนังสือเนื่องในโอกาสพระราชพิธีพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544), 11-13.

สถานอุดมศึกษาทั้งหมดต้องมีการสอบคัดเลือกแข่งขันเพื่อเข้าเป็นนิสิตนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่างๆ

ในส่วนของการสอบคัดเลือกเพื่อเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาแรกเริ่ม การสอบจะเป็นเรื่องที่มีมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งเป็นผู้จัดสอบทั้งในส่วนข้อเขียนและการสัมภาษณ์ โดยจะจัดสอบตามวันเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้นักเรียนระดับชั้นเตรียมอุดมที่ประสงค์จะเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา สามารถที่จะไปสอบตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้โดยที่ยังมีโอกาสในการสอบในอีกหลายมหาวิทยาลัย จนใน พ.ศ. 2504 มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เริ่มใช้วิธีการจัดสอบร่วมกัน โดยใช้ข้อสอบเดียวกัน 14 ประเภทวิชา ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิชาแพทยศาสตร์และเกษตรศาสตร์ ซึ่งผู้สมัครสอบสามารถเลือกสอบได้ 6 ประเภทวิชา¹⁷ ส่วนมหาวิทยาลัยอื่นยังคงจัดสอบแยกตามเดิม

อย่างไรก็ตาม การสอบคัดเลือกเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยและสถานอุดมศึกษาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ใน พ.ศ. 2505 เมื่อสภากาการศึกษามีนโยบายใหม่ที่จะจัดสอบชั้นอุดมศึกษาใหม่ ด้วยการจัดทำข้อสอบกลาง 14 ประเภทวิชา และรวมทุกมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ และวิทยาลัยเทคนิคธนบุรีให้จัดสอบข้อเขียนและสัมภาษณ์ในวันเวลาเดียวกันทั้งหมด การจัดสอบในรูปแบบดังกล่าวถูกคัดค้านโดยนักเรียนชั้นเตรียมอุดมศึกษา รวมไปถึงการคัดค้านของมหาวิทยาลัยบางแห่งเช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพราะเกรงว่าการจัดสอบรูปแบบรวบรวมการสอบให้อยู่ภายในวันเดียวจะเป็นการตัดโอกาสให้บรรดานักเรียนไม่สามารถยื่นมหาวิทยาลัยสำรองได้ และหากสอบไม่ผ่านก็จะเป็นการเสียเวลาไปอีกหนึ่งปีเพื่อรอสอบใหม่ กระนั้นในท้ายที่สุด สภากาการศึกษาแห่งชาติยังคงลงมติให้จัดสอบชั้นอุดมศึกษาแบบรวม ด้วยเหตุผลของการช่วยลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองไม่ให้ต้องเสียค่าสอบในหลายครั้งจนเกินไป¹⁸

ปัญหาอีกอย่างที่ส่งผลต่อจำนวนรับเข้านิสิตนักศึกษา คือเรื่องจำนวนอาจารย์และงบประมาณในการจัดการศึกษาที่ยังไม่เพียงพอ เนื่องด้วยอาจารย์ตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ยังคงมีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอสำหรับการสอนนิสิตนักศึกษา อีกทั้งอาจารย์หลายคนยังต้องรับสอนในหลายมหาวิทยาลัยพร้อมๆ กัน ปัญหาดังกล่าวจึงทำให้สภากาการศึกษาแห่งชาติเลือกที่จะไม่เพิ่มจำนวนการรับเข้านิสิตนักศึกษาให้มากขึ้น ด้วยเกรงว่าจะทำให้คุณภาพการเรียนของนิสิตนักศึกษาไม่ทั่วถึง อีกทั้งมหาวิทยาลัยบางแห่งที่มีอยู่ ยังมีอาคารและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ไม่สามารถจะรองรับผู้เรียนจำนวนมากได้ จึงกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการสอบคัดเลือกในระดับอุดมศึกษา โดยที่ในช่วงเวลาดังกล่าว มหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคยังอยู่ในขั้นก่อสร้าง หรือบางแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยภาคใต้ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในปัจจุบัน) ยังอยู่ในช่วงของการหาพื้นที่จัดตั้ง ทำ

¹⁷ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. [ก/ป7/2505/สร9](#) สำนักงานสภากาการศึกษาแห่งชาติ.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน.

ให้รัฐบาลต้องเร่งผลักดันมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคเพื่อรองรับกับการขยายตัวของจำนวนผู้ที่ต้องการศึกษาในระดับอุดมศึกษาด้วยเช่นกัน¹⁹

ด้วยปัญหาความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่มากขึ้น รวมไปถึงการที่มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งไม่สามารถขยายที่นั่งเพิ่มขึ้น ตลอดจนจากประเด็นจำนวนอาจารย์และพื้นที่อุปกรณ์สอนมีไม่เพียงพอ ส่งผลทำให้เกิดการตกค้างของผู้ที่สอบไม่ผ่านการคัดเลือกเป็นจำนวนมาก ใน พ.ศ. 2505 ซึ่งเป็นปีเดียวกับที่เริ่มใช้ระบบการสอบคัดเลือกรวม หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยได้รายงานถึงปัญหานักเรียนตกค้างไม่สามารถเข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษาว่ามีจำนวนเกือบหมื่นคน

สำหรับมหาวิทยาลัยทั้งหมดในประเทศไทย ในปีนี้มีปริมาณความต้องการนิสิตนักศึกษาเข้าเรียนเพียง 5,000 คน แต่จำนวนนักเรียนที่สอบเตรียมอุดมปีนี้ 12,000 คน และที่ตกค้างเข้าศึกษาต่อไม่ได้อีก 3,000 คน จึงมีผู้ที่อยู่ในข่ายสมัครเข้ามหาวิทยาลัยทั้งสิ้น 15,000 คน²⁰

นอกจากนี้ ปัญหานักเรียนล้นจนสถาบันอุดมศึกษาในไทยไม่สามารถรองรับได้ ยังได้ทำให้ผู้คนบางส่วนซึ่งพอจะมีกำลังทรัพย์ แก้ไขปัญหาด้วยการส่งลูกเรียนต่อในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ทั้งการส่งไปเรียนด้วยตนเองหรือผ่านบริษัทจัดหาที่เรียน ทำให้หลายฝ่ายในรัฐบาลมองว่าเงินตราภายในประเทศนั้นต้องสูญเสียไปพร้อมกับการมีนักเรียนไทยไปเรียนต่อต่างประเทศเนื่องจากไม่มีที่เรียนในไทย²¹

ด้วยจำนวนผู้ต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่มีจำนวนมากกว่าจำนวนรับของมหาวิทยาลัยทุกแห่งรวมกันมากกว่าสองเท่า ทำให้ปัญหานักเรียนไม่มีที่เรียนในระดับอุดมศึกษาจึงกลายเป็นปัญหาที่มีความพยายามที่จะแก้ไข เพื่อให้นักเรียนในแต่ละปีรวมไปจนถึงกลุ่มตกค้างสามารถเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้

รื้อฟื้น “ตลาดวิชา”: การผลักดันมหาวิทยาลัยใหม่ในรัฐสภา

ปัญหาจำนวนนักเรียนมีมากกว่าที่นั่งในมหาวิทยาลัยไทยนั้นยังคงเป็นปัญหาที่ลากยาวมาจนถึงต้นทศวรรษ 2510 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐบาลทหารตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์จนถึงจอมพลถนอม ตลอดจนหน่วยงาน นักการศึกษา และสื่อมวลชน พยายามจะเสนอและหาแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้เด็กที่ตกค้างจากการสอบเข้าอุดมศึกษา

¹⁹ เรื่องเดียวกัน.

²⁰ “เปิดรับสมัครแห่งเดียว สภาการศึกษาวางระเบียบ”, *พิมพ์ไทย* (1 มีนาคม 2505) ในเอกสาร หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2505/สร9 สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ.

²¹ คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ, ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย... พ.ศ.... (ครั้งที่ 17/2512), รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17/วันที่ 9 ตุลาคม 2512, 949-950.

ไม่ได้ ให้มีหนทางในการศึกษาต่อไป ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวได้ปรากฏข้อเสนออยู่หลากหลายวิธี เช่น การจัดตั้ง “มหาวิทยาลัยกลางคืน” ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่ให้เปิดการเรียนการสอนในภาคค่ำ²² หรือโครงการ “ตลาดวิชาชีพทางกฎหมาย”²³ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่พยายามจะใช้หลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตเปิดเป็นวิชาเรียนให้บุคคลภายนอกเข้ามาเรียนเพื่อเก็บใบประกาศนียบัตรแทนใบปริญญา ซึ่งมีทั้งส่วนที่เกิดการผลักดันเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาค่าได้จริง และส่วนที่ถูกยุติลงก่อนเพราะไม่สามารถปฏิบัติได้

หนึ่งในการแก้ไขปัญหานั้นในสถาบันอุดมศึกษามีจำนวนไม่เพียงพอที่พอจะเป็นรูปธรรมมากที่สุด คือการผลักดันให้ “เอกชน” เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับสูงผ่านแก้ไขแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเปิดทางให้รัฐบาลสามารถออกกฎหมายคือ พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เพื่อเปิดช่องทางให้ภาคเอกชนสามารถจัดตั้ง “วิทยาลัยเอกชน” ที่สามารถสอนระดับอุดมศึกษาได้ ซึ่งมีภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการเปิดวิทยาลัยเอกชนถึง 6 แห่งในช่วง พ.ศ. 2513 เพื่อให้ปัญหานั้นในมหาวิทยาลัยได้รับการบรรเทา

อย่างไรก็ตาม วิทยาลัยเอกชนซึ่งเปิดสอนในช่วงเวลาดังกล่าวกลับไม่ได้ทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขมากนัก เนื่องจากข้อกฎหมายเกี่ยวกับวิทยาลัยเอกชนยังกำหนดให้วิทยาลัยออกได้แค่ใบประกาศนียบัตร และเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนไม่เกิน 3 ปี อันเนื่องมาจากการที่ภาครัฐยังคงให้ความสำคัญกับศักดิ์และสิทธิ์ของปริญญาบัตร ซึ่งจะต้องออกโดยมหาวิทยาลัยของรัฐเท่านั้น ส่วนเอกชนไม่สามารถที่จะออกใบปริญญาบัตรได้ ทำให้สถานะของวิทยาลัยเอกชนจึงติดอยู่ระหว่างของความเป็นสถาบันชั้นสูงเหนือโรงเรียนแต่ต่ำกว่ามหาวิทยาลัย อีกทั้งเรื่องค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่วิทยาลัยเอกชนมีราคาแพงกว่า ทำให้ผู้คนซึ่งยังคงต้องการที่จะได้ใบปริญญาเลือกที่จะสอบเข้ามหาวิทยาลัย และทำให้ปัญหานั้นในสถาบันอุดมศึกษาไม่เพียงพอยังคงไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควร²⁴

ในช่วงที่มีความพยายามแก้ไขปัญหारेื่องความต้องการเรียนต่อในระดับอุดมศึกษามีไม่เพียงพอนั้น ทางด้านการเมืองได้มีการเคลื่อนไหวที่สำคัญ เมื่อรัฐบาลจอมพลถนอมประกาศใช้รัฐธรรมนูญใน พ.ศ. 2511 ภายหลังจากการปกครองโดยอำนาจทหารมาอย่างยาวนาน แม้ว่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจะไม่ได้เป็นประชาธิปไตยมากนัก เนื่องจากการที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจแก่วุฒิสภามาก แต่ก็ได้สร้างความตื่นตัวทางการเมืองในสังคมไทย

²² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. [ก/ป8/2513/5](#) อุดมศึกษา.

²³ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. [ก/ป8/2510/18](#) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: การเปิดตลาดวิชา.

²⁴ อรรถชัย โปธิสุข. “พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย.” (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530) บทที่ 3, และ *ราชกิจจานุเบกษา*, ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2512, และ *ราชกิจจานุเบกษา*, พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พุทธศักราช 2512.

หลังจากที่ไม่มีการใช้รัฐธรรมนูญมานานกว่าเกือบ 10 ปี²⁵ พร้อมทั้งยังมีจัดการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2512 ซึ่งผลลัพธ์คือจอมพลถนอมที่กลับมาลงเลือกตั้งในฐานะหัวหน้าพรรค สหประชาไทยสามารถจัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาได้ ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ จึงมีกลุ่มคนในพรรค สหประชาไทยที่ใช้โอกาสในการเป็นรัฐบาล พยายามผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาคำนวน นักเรียนที่ต้องการเรียนในระดับอุดมศึกษา ด้วยการผลักดันการรื้อฟื้น “มหาวิทยาลัยตลาด วิชา” กลับมาอีกครั้ง

การเคลื่อนไหวเพื่อรื้อฟื้นมหาวิทยาลัยตลาดวิชาเริ่มต้นโดย ประมวล กุลมาตย์ ส.ส. จังหวัดชุมพร พรรคสหประชาไทย ซึ่งเคยเป็นนักศึกษาชั้นอนุปริญญาทางนิติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง²⁶ ได้มีแนวคิดที่จะรื้อฟื้นความเป็นตลาดวิชา อย่างที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองได้เคยจัดตั้งขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาคำนวน นักเรียนไม่มีที่เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา โดยหยิบยกร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชา ธรรมศาสตร์และการเมืองมาศึกษาเพื่อหาแนวทางในการร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย ตลาดวิชาแห่งใหม่ขึ้น ในเวลาต่อมา เมื่อมีการประชุมของพรรคสหประชาไทย เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2512 ประมวลได้ร่วมมือกับ ส.ส. ซึ่งมีแนวคิดที่จะผลักดันตลาดวิชา คล้ายคลึงกัน รวมทั้งหมด 7 คน ยื่นเสนอ “ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์” พร้อมทั้งผู้สนับสนุนรับรองร่างภายในพรรคสหประชาไทยอีก 30 คน ต่อที่ประชุมของ พรรคและคณะรัฐบาลจอมพลถนอม แม้ในตอนแรกคณะรัฐบาลและผู้บริหารพรรค สหประชาไทยจะคัดค้านการยื่นเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งใหม่เพราะ ต้องการมุ่งสนับสนุนเรื่องของอาชีวศึกษามากกว่าอุดมศึกษา อีกทั้งฝ่ายรัฐบาลยังกังวลถึง การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เคยเกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง หากแต่กลุ่มที่ต้องการจะผลักดันมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ยังคงพยายามที่จะถกเถียงเพื่อ ต้องการให้รัฐบาลนำร่างพระราชบัญญัติเข้าไปพิจารณาในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เนื่องด้วยเหตุผลว่าปัญหาที่นักเรียนนั้นไม่สามารถเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้นั้นเป็น เรื่องเร่งด่วน รวมไปถึงจนถึงฝ่ายรัฐบาลบางคนก็เห็นด้วยกับกลุ่มผู้ยื่นเสนอ คือ ศักดิ์ ผาสุนันต์ รองโฆษกรัฐบาลและหนึ่งในสมาชิกพรรคสหประชาไทย ซึ่งเคยทำงาน อยู่ที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ ที่ให้การสนับสนุนร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ทำให้ใน ท้ายที่สุด คณะรัฐบาลและที่ประชุมพรรคสหประชาไทย ได้ยินยอมที่จะนำหลักการในร่าง

²⁵ นรินดี เศรษฐบุต, 20 มิถุนายน พ.ศ. 2511, สถาบันพระปกเกล้า, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2567, https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=20_มิถุนายน_พ.ศ.2511.

²⁶ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สบ.10.11.1(ป)/8 ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายประมวล กุลมาตย์ ม.ว.ม., ป.ช. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพฯ วันจันทร์ที่ 17 ธันวาคม 2527. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รวมการพิมพ์, ม.ป.ป.), จ.ช.

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวชิราลงกรณเข้าไปพิจารณาเป็นหนึ่งในวาระการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร²⁷

กระบวนการยื่นเสนอร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวชิราลงกรณนี้ ยังถือได้ว่าเป็นการยื่นเสนอการจัดตั้งมหาวิทยาลัยที่มีกระบวนการจัดตั้งผิดแปลกไปจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาแห่งอื่นอย่างชัดเจน เนื่องจากก่อนหน้านี้การจะจัดตั้งมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะถูกเสนอโดยคณะรัฐบาลซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร หรือสภาการศึกษาแห่งชาติซึ่งอาจจะรับเรื่องจากวิทยาลัยต่าง ๆ อีกทอดหนึ่งก่อนจะถึงคณะรัฐบาล โดยจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยก่อนจะเสนอให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ และคณะรัฐมนตรีหรือสภาการศึกษาแห่งชาติจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานจัดตั้งมหาวิทยาลัยนั้น ๆ กระนั้น ในกรณีของมหาวิทยาลัยวชิราลงกรณซึ่งถูกเสนอโดยประมวลและผู้สนับสนุนซึ่งเป็น ส.ส.ด้วยกัน ถือว่าเป็นการเสนอโดยฝ่ายนิติบัญญัติ และไม่มีการจัดตั้งกรรมการเฉพาะโดยฝ่ายบริหารมาก่อน อันเนื่องมาจากก่อนหน้านี้รัฐบาลเผด็จการทหารเป็นผู้กุมอำนาจการดำเนินงานจัดตั้งมหาวิทยาลัยทั้งหมด ทำให้กระบวนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวชิราลงกรณหลังจากนี้จะดำเนินตามกระบวนการของฝ่ายนิติบัญญัติ และไม่มีผู้ที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนเนื่องจากฝ่ายบริหารไม่ได้เป็นผู้เสนอมาตั้งแต่ต้น²⁸

การพิจารณาเพื่อเตรียมจัดตั้งมหาวิทยาลัยตลาดวิชาแห่งใหม่ เริ่มต้นขึ้นในการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17/2512 โดยก่อนหน้าการประชุมเพียง 1 สัปดาห์ประมวล กุลมาตย์ ได้ขอเปลี่ยนแปลงชื่อร่างพระราชบัญญัติและหลักการบางอย่างให้กลายเป็น “พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย... พ.ศ....” โดยในร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแห่งใหม่นี้ มุ่งทำการจัดการศึกษาในสาขาวิชานิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ พาณิชยศาสตร์ บัญชี การบริหารธุรกิจ สังคมศาสตร์ และศิลปศาสตร์ หลังจากการอภิปรายภายในรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ลงมติที่จะรับหลักการร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยของประมวล กุลมาตย์ และผู้ร่วมเสนอเข้าพิจารณา ทั้งยังได้จัดตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาดำเนินการในขั้นต่อไป²⁹ หลังจากการจัดตั้งคณะกรรมการวิสามัญในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ คณะกรรมการได้ทำการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติ พร้อมทั้งตั้งชื่อมหาวิทยาลัยใหม่จน

²⁷ หมายจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ร. 0601.041.0411/2551.028 พลิกปูมรามคำแหง, 29-33.

²⁸ เสถียร หอมขจร, “การบริหารงานบุคคลขององค์กรที่ตั้งใหม่: กรณีมหาวิทยาลัยรามคำแหง,” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), 22.

²⁹ คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ, ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย... พ.ศ.... (ครั้งที่ 17/2512), รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17/วันที่ 9 ตุลาคม 2512, 939-975.

กลายเป็น “ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์” เพื่อยื่นเสนอต่อรัฐสภาในการพิจารณาเป็นวาระที่ 2

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ เริ่มต้นในวาระการประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 2 วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2513 โดยร่างพระราชบัญญัติยังคงยึดมั่นที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยในลักษณะตลาดวิชา อย่างไรก็ตามเมื่อเริ่มพิจารณาร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ก็ได้เกิดข้อถกเถียงต่อเรื่องชื่อมหาวิทยาลัย ซึ่งมีความพยายามที่จะเสนอชื่อเพื่อให้สื่อถึงความเป็นมหาวิทยาลัยตลาดวิชาแห่งใหม่ โดยแคล้ว นรปติ ส.ส.จังหวัดขอนแก่น พรรคแนวร่วม-เศรษฐกิจ ได้คัดค้านการใช้ชื่อมหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ และได้เสนอต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้เปลี่ยนชื่อเป็น “มหาวิทยาลัยรามคำแหง” ด้วยเหตุผลเรื่องของการเชิดชูเกียรติแก่พ่อขุนรามคำแหงมหาราช กษัตริย์ผู้คิดค้นตัวอักษรไทย³⁰ ในขณะที่ ทองดี อิศราชีวิติน ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ พรรคอิสระธรรม ได้คัดค้านการตั้งชื่อมหาวิทยาลัยทั้ง 2 ชื่อ ด้วยเหตุผลที่ถือว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ส.ส. ซึ่งเป็นตัวแทนราษฎรไทยเป็นผู้ยื่นเสนอ ไม่ใช่ริเริ่มจากฝ่ายรัฐบาล ดังนั้นชื่อมหาวิทยาลัยจึงควรตั้งชื่อ “มหาวิทยาลัยราษฎร” เพราะถือว่าภาษีของราษฎรจะถูกนำมาใช้ตั้งมหาวิทยาลัย อีกทั้งทองดียังเสนอทางเลือกให้เพิ่มคำเป็น “มหาวิทยาลัยราษฎรไทย”³¹ หรือ “มหาวิทยาลัยประชาชน”³² หรือกรณีของ ไชแสง สุกใส ส.ส. จังหวัดนครพนม ที่เสนอว่าหากต้องการให้ชื่อมหาวิทยาลัยสื่อถึงการที่ทุกคนเป็นเจ้าของเรื่องที่ผลักดันมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ก็ขอให้ใช้ชื่อว่า “มหาวิทยาลัยปวงชนชาวไทย”³³ จนท้ายที่สุด ข้อเสนอของสภาได้ลงมติเลือกที่จะใช้ชื่อ “รามคำแหง” ในชื่อมหาวิทยาลัยแห่งใหม่

ในช่วงเวลาที่มีการพิจารณาร่างกฎหมายมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีการพิจารณาประเด็นในหลายส่วนที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยทั่วไป ทั้งเรื่องการรับสมัครนักศึกษาที่จะเน้นไปที่นักเรียนระดับ ม.ศ. 5 เป็นหลักแล้ว ยังมีความพยายามจะผลักดันให้ผู้ที่มิวุฒิกูรข้าราชการ หรือผู้ที่เรียนจบในระดับ ม.ศ. 3 และมีประสบการณ์การทำงาน สามารถเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้³⁴ นอกจากนี้ ยังมีกรณีข้อถกเถียงเกี่ยวกับวุฒิกูรนั้นจะสามารถเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยได้หรือไม่ โดยเกียรติ นาคะพงศ์ ส.ส. มหาสารคาม ได้เรียกร้องให้คณะกรรมการพิจารณาถึงครุซึ่งได้วุฒิ ป.ก.ศ. หรือ พ.ก.ศ. ซึ่งทำงานอยู่

³⁰ คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ, ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย... พ.ศ....[2513] ซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณาเสร็จแล้ว, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/วันที่ 2 กรกฎาคม 2513, 538.

³¹ เรื่องเดียวกัน, 539.

³² เรื่องเดียวกัน, 544.

³³ เรื่องเดียวกัน, 542.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, 563. ทั้งนี้ ม.ศ.3 เทียบเท่ากับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ ม.ศ. 5 เทียบเท่ากับระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปัจจุบัน

ตามโรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนรัฐ หรืออื่นๆ ให้สามารถเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยรามคำแหงด้วย เนื่องจากครุกลุ่มดังกล่าวไม่ถูกรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้อุทิศการศึกษาเทียบเท่ากับม.ศ. 5³⁵ นอกจากนี้ยังมีผู้สนับสนุน ในเรื่องการเปิดโอกาสให้ครูประจำบาลหรือครูโรงเรียนราษฎร์ได้เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อยกระดับคุณภาพทางการศึกษาและยกระดับความรู้ของครูในท้องถิ่น อันเป็นความพยายามที่จะใช้โอกาสในการผลักดันให้ทั้งวิชาชีพครู และผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานสามารถจะเข้าถึงใบปริญญาบัตรได้นอกเหนือจากนักเรียนในสายวิสามัญซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก

นอกจากนี้ การพิจารณาร่างมหาวิทยาลัยรามคำแหงในหลายครั้ง ยังกลายเป็นประเด็นที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามจะใช้ร่างมหาวิทยาลัยรามคำแหงในการขจัดอิทธิพลของเผด็จการทหารออกไปจากการอุดมศึกษา เช่นกรณีของบทเฉพาะกาลซึ่งกลายเป็นประเด็นที่ผู้แทนราษฎรหลายคนไม่เห็นด้วย เนื่องจากในบทเฉพาะกาลได้มอบหมายให้นายกรัฐมนตรีเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง และให้เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติเป็นเลขานุการสภามหาวิทยาลัย จนกว่าจะมีการโปรดเกล้าแต่งตั้งคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยอย่างเป็นทางการ³⁶ ข้อบัญญัติในบทเฉพาะกาลได้ทำให้ส.ส.หลายคนในที่ประชุมทักท้วงคณะกรรมการ เนื่องจากจะทำให้เกิดการเมืองซึ่งหมายถึงนายกรัฐมนตรีเข้าไปมีอิทธิพลในมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ และจะส่งผลกระทบต่องานวิชาการต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย และแม้คณะกรรมการจะชี้แจงว่าเป็นการกระทำตามบทเฉพาะกาลที่จะให้นายกรัฐมนตรีรักษาการนายกสภามหาวิทยาลัยรามคำแหงไปก่อน แต่กระนั้นก็ยังมีความขัดแย้งไม่ยินยอมที่จะให้นายกรัฐมนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องโดยเด็ดขาด เพราะเกรงว่าจะใช้นักศึกษาเป็นเครื่องมือในการหาเสียงทางการเมือง ทั้งยังมีการยกกรณีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเคยถูกรัฐบาลเข้าไปปกครองจนทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สูญเสียความเป็นตลาดวิชาไป และกังวลว่านักการเมืองจะใช้มหาวิทยาลัยเป็นเครื่องมือใน

³⁵ เรื่องเดียวกัน, 571-572. ทั้งนี้ วุฒิป.ก.ศ. หมายถึง ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา และ พ.ก.ศ. หมายถึง ประกาศนียบัตรพิเศษวิชาการศึกษา ซึ่งออกโดยวิทยาลัยครูที่อยู่ในแต่ละพื้นที่ โดย ณ เวลานั้น วิทยาลัยครูยังเป็นเพียงสถาบันที่มีสถานะเป็นแหล่งผลิตครู ซึ่งไม่สามารถออกวุฒิปริญญาบัตรได้

³⁶ ผู้เขียนได้ไปสำรวจทำเนียบมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งในช่วงทศวรรษ 2500 ถึงต้นทศวรรษ 2510 พบว่าจอมพลสฤษดิ์และจอมพลถนอมเข้าไปมีอำนาจในการปกครองมหาวิทยาลัยในฐานะนายกสภามหาวิทยาลัยในหลายแห่ง ทั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ศิลปากร มหิดล รวมไปถึงจนถึงมหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นใหม่ในเวลานั้นอย่างเชียงใหม่ ขอนแก่น และสงขลานครินทร์ ซึ่งสภามหาวิทยาลัยมีอำนาจในการแต่งตั้งอธิการบดีเพื่อดำเนินงานบริหารมหาวิทยาลัย ในขณะที่ธรรมศาสตร์นั้น จอมพลถนอมเคยถูกส่งเข้าไปเป็นอธิการบดีในช่วงที่จอมพลสฤษดิ์ปกครองประเทศ อันเป็นสิ่งสะท้อนถึงอำนาจเผด็จการทหารในทศวรรษ 2500 ที่สามารถเข้าไปมีส่วนในการควบคุมงานและอำนาจแต่งตั้งอธิการบดีมหาวิทยาลัยในแต่ละแห่งได้เป็นอย่างดี

การหาเสียง อย่างเช่นกรณีของ ไพฑูรย์ เครือแก้ว ส.ส.ลำปาง ซึ่งวิพากษ์วิจารณ์บทบาทเฉพาะกาลในที่ประชุม โดยยกกรณีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขึ้นมากล่าว

ท่านประธานที่เคารพท่านคงนึกได้ ก่อนที่ท่านกรรมการผู้มีเกียรติ (ศักดิ์ ผาสุขนิรันดร์) จะเป็นเลขาธิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีเลขาธิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อนหน้านั้นหนึ่งคนที่ได้ปลงประเพณีการศึกษาอันเสรี นักศึกษาก็ยังชุมนุมกันเป็นแสงอันริบหรี่ที่ว่าคัดค้านออกความคิดเห็นแต่งกายอย่างเสรี ใครอยากมาก็มา ใครอยากไปก็ไป เลขาธิการคนนั้นได้เปลี่ยนแปลงขึ้นเงินค่าเล่าเรียนไม่ให้นักศึกษาพักการเมือง ผลสุดท้ายทำตัวเป็นไส้ศึกให้แก่สันติบาลเอง นักศึกษาถูกจับไปก็คน

[...] ท่านประธานที่เคารพ นี้ผมก็อยากจะฝากไว้ไม่เพียงแต่ไม่ควรจะให้นักการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง (มหาวิทยาลัย) ควรจะออกไปจากสำนักนายกรัฐมนตรี ควรจะเป็นสถาบันอิสระ ที่เชิญผู้ทรงคุณวุฒิหวังดีต่อประเทศชาติ ไม่เป็นปัญหา เป็นเรื่องของโลจิก (logic) เหลือเกิน³⁷

อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวจบลงเมื่อที่ประชุมสภาจะมีมติให้ยึดตามร่างบทเฉพาะกาลตามเดิม ทำให้จอมพลถนอมยังคงมีอำนาจในการเข้าไปควบคุมมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ตามบทเฉพาะกาลดังเดิม³⁸

การพิจารณาร่างมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ดำเนินระยะเวลากว่า 2 ปี นับตั้งแต่การยื่นเสนอร่างกฎหมายของกลุ่มสส.พรรคสหประชาไทย จนท้ายที่สุด มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้รับการสถาปนาขึ้นอย่างเป็นทางการภายใต้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย

³⁷ คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ, ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย... พ.ศ....[2513] ซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณาเสร็จแล้ว {ต่อจากครั้งที่ 2/2 กรกฎาคม 2513}, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/วันที่ 16 กรกฎาคม 2513, น. 227-243 และ 247-248. ทั้งนี้ กรณีที่ไพฑูรย์กล่าวขึ้นคือเหตุการณ์คณะกรรมการนักศึกษา มธ. ประท้วงการใช้ข้อบังคับสโมสรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2501 ในสมัยหลวงจำลองเนติศาสตร์เป็นอธิการบดีและจอมพลสฤษดิ์เป็นนายกสภามหาวิทยาลัย ด้วยเหตุของความพยายามของผู้มีอำนาจที่จะเข้าไปควบคุมกิจกรรมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสกัดการเคลื่อนไหวของนักศึกษาฝ่ายก้าวหน้า ซึ่งผลของการประท้วงดังกล่าวจบลงด้วยการที่ฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัย ลบชื่อนักศึกษาที่เกี่ยวข้องออกจากการเป็นนักศึกษา ดูเพิ่มเติมใน กิตติศักดิ์ สุจิตตารมย์, "ศาสตราจารย์หลวงจำลองเนติศาสตร์: จากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์สู่อธิการบดี (พ.ศ. 2500-2503)," ใน ผู้ประศาสน์การและอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2477-2556): ประวัติชีวิต ความคิด และการทำงาน (กรุงเทพฯ: หอจดหมายเหตุและหอประวัติศาสตร์เกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), 103-119

³⁸ เรื่องเดียวกัน, 248-286.

รามคำแหง พ.ศ. 2514 โดยมี ศักดิ์ ผาสุขนิรันต์ เป็นอธิการบดี พร้อมกับคณะภายในมหาวิทยาลัย 4 คณะ อันได้แก่ คณะมนุษยศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ และคณะบริหารธุรกิจ โดยใช้พื้นที่อาคารจัดแสดงสินค้านานาชาติของกระทรวงเศรษฐกิจที่หัวหมาก เป็นที่ทำการและเปิดห้องเรียนชั่วคราว พร้อมทั้งยังได้เปิดรับสมัครนักศึกษารุ่นแรกในปีเดียวกัน ซึ่งได้รับความสนใจต่อภาคประชาชนอย่างล้นหลาม และมีผู้สมัครเข้าเป็นนักศึกษาในปีแรกเป็นจำนวนมากกว่า 30,000 คน³⁹

ใบปริญญาจับฉ่าย / โอกาสของทุกคน:

ข้อถกเถียงแรกเริ่มของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

การมาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กลายเป็นความหวังใหม่ของผู้ที่ต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และเป็นการแก้ไขปัญหาในเรื่องที่มหาวิทยาลัยในไทยมีที่นั่งไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนที่ต้องการเข้าเรียนได้อย่างทันที เนื่องจากการรื้อฟื้นระบบตลาดวิชาการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้เปิดทางให้ทุกคนสามารถเข้ามาศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยไม่มีการสอบคัดเลือก อย่างไรก็ตาม การมาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเอง ได้กลายเป็นหนึ่งในประเด็นที่มีผู้ออกมาต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับการรื้อฟื้นระบบตลาดวิชาในสถาบันอุดมศึกษา ด้วยเหตุผลหลายประการด้วยกัน

กระแสแรงต่อต้านจากฝั่งที่ไม่เห็นด้วยนั้น อันที่จริงเกิดขึ้นตั้งแต่แรกเริ่มของการยื่นเสนอร่างมหาวิทยาลัยในที่ประชุมของพรรคสหประชาไทย เนื่องจากจอมพลถนอมในฐานะหัวหน้าพรรค ไม่ต้องการให้มีการรื้อฟื้นตลาดวิชา เหตุผลหนึ่งคือความต้องการของจอมพลถนอมที่จะผลักดันเรื่องของอาชีพศึกษาเป็นสำคัญตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ กับอีกเหตุผลคือความกังวลว่าจะเกิดเหตุซ้ารอมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สมัยเป็นตลาดวิชา ที่พลังการชุมนุมของนักศึกษาจำนวนมากอาจจะกลายเป็นปัญหาต่อการควบคุมอำนาจรัฐได้⁴⁰

นอกจากจอมพลถนอมที่แสดงความไม่เห็นด้วยตั้งแต่ต้น ยังมีผู้คนอีกหลายฝ่ายที่มองว่ามหาวิทยาลัยตลาดวิชาจะเป็นการสร้าง “ภาวะ” ต่อประชาชนและรัฐบาลในอนาคต เป็นอีกกระแสหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาพร้อมๆ กันกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติ ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านการวิพากษ์วิจารณ์ของนักการเมืองภายในรัฐสภา รวมไปถึงจนถึงสื่อหลายสำนักได้ทำข่าวหรือยกความเห็นจากผู้ที่ไม่เห็นด้วยในประเด็นร่างพระราชบัญญัติ

³⁹ เสถียร หอมขจร, “การบริหารงานบุคคลขององค์กรที่ตั้งใหม่: กรณีมหาวิทยาลัยรามคำแหง,” 23-24. และหน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ม.ร0601.033.0332/2514. 01.01 ข่าวรามคำแหง ปีที่ 01 ฉบับที่ 01 ปฐมฤกษ์.

⁴⁰ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สบ.10.11.3(ป)/8 ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพนายประมวล กุลมาตย์ ม.ว.ม., ป.ช. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพฯ วันจันทร์ที่ 17 ธันวาคม 2527. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รวมการพิมพ์, ม.ป.ป.), จ-ช.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง อาทิ คีตกฤษ์ ปราโมช ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวกองกลุ่ม ส.ส.พรรคสหประชาไทยที่กำลังเสนอจัดตั้งมหาวิทยาลัยตลาดวิชา โดยคีตกฤษ์ได้แสดงความคิดเห็นในการปาฐกถาที่คุรุสภาเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2512 เรียกร้องให้ทุกคนช่วยกันส่งเสริมการศึกษาในสายอาชีพ และจัดหางานให้กับเด็กที่จบในทุกกระดับชั้น ไม่ใช่แทนที่งานไว้สำหรับคนจบมหาวิทยาลัย อีกทั้งยังกล่าวหาว่าความเป็นตลาดวิชาจะกลายเป็น “ช่องโหว่” ถ้าผู้ผลักดันจะทำให้เป็นตลาดวิชาโดยไม่คำนึงถึงความรู้ที่นักศึกษาควรจะได้รับ⁴¹

ภายในรัฐสภาเองก็มีหลายฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยตลาดวิชาด้วยเช่นกัน เมื่อครั้งการประชุมวุฒิสภาเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2513 สมภพ โหตระกิตย์ หนึ่งในวุฒิสภา ก็ได้แสดงความคิดเห็นถึงปัญหาในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ในหลายประเด็นด้วยกัน ประเด็นแรก สมภพได้ยกประเด็นของค่าแกลงแผนการเศรษฐกิจแห่งชาติ ที่จะมุ่งเน้นพัฒนากำลังคนโดยส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ในศาสตร์ทางเทคนิคสูง เช่น แพทย์ วิศวกร เกษตร และวิทยาศาสตร์ ในส่วนของสายสังคมศาสตร์ จะมุ่งเน้นไปที่เรื่องของคุณภาพ ดังนั้นการที่จะเปิดมหาวิทยาลัยตลาดวิชา และมีคณะแรกเริ่มเป็นสายสังคมศาสตร์นั้น จะทำให้มีแต่บัณฑิตที่จบแต่สายสังคมศาสตร์ซึ่งเป็นการผิดจากแผนการเศรษฐกิจที่รัฐเคยเสนอไว้ก่อนหน้าหรือไม่ อีกประการหนึ่ง สมภพได้ยกประเด็นการที่รัฐได้ผลักดันให้เกิดวิทยาลัยเอกชนเพื่อช่วยกระจายให้นักเรียนสามารถมีที่เรียนมากขึ้น โดยได้วิพากษ์การจะจัดตั้งคณะบริหารธุรกิจใหม่ในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ว่าเป็นการกีดกัวิทยาลัยเอกชนซึ่งส่วนใหญ่เปิดสอนทางด้านบริหารธุรกิจหรือไม่⁴²

ในขณะที่สื่อหลายแหล่งยังได้วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลที่ไม่มีความแน่นอนต่อการจัดการปัญหาอุดมศึกษา อาทิ สุรัชย์ นานอน ที่กล่าวถึงความเห็นต่อความพยายามจัดตั้งมหาวิทยาลัยตลาดวิชาผ่านคอลัมน์ “ความเห็นชาวบ้าน: ปัญหาของมหาวิทยาลัยกับการรับนักศึกษาเพิ่ม” ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ โดยความเห็นบางส่วนของสุรัชย์ได้แสดงความกังวลต่อคุณภาพการศึกษาจากมหาวิทยาลัยตลาดวิชาที่กำลังจะเกิดขึ้น

จริงอยู่เราอาจจะรับนักศึกษาได้หมด โดยการตั้งมหาวิทยาลัยใหม่เป็นตลาดวิชา แต่นั่นอาจจะเป็นการให้นักศึกษาเข้าไปเสียเวลา 4-5 ปี โดยไม่คุ้มค่างับความรู้ที่ได้รับจากมหาวิทยาลัยมันจะได้รับประโยชน์อะไรกับการลงทุนไปโดยได้ผลลัพธ์

⁴¹ หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ร.0601.041.0411/2519.021 ประวัติการก่อตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง.

⁴² คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ, รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 4/วันที่ 29 กรกฎาคม 2513, 428-430.

เป็นศูนย์ ผู้เขียนเกรงเหลือเกินว่าหากเป็นเช่นนั้นต่อไปบัณฑิตในเมืองไทยจะออกไปเป็นยามเฝ้าประตูที่เราสามารถเห็นได้ในบ้านเราที่มาจากบางประเทศทางตะวันตกของไทยเพราะ บัณฑิตไม่ได้แสดงเพียงในปริญญาอย่างเดียวเท่านั้น⁴³

นอกจากนี้ ยังมีผู้ที่ออกมาแสดงความเห็นและความกังวลไม่เห็นด้วยกับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยตลาดวิชาอีกหลายคน โดยมีความเห็นที่หลากหลายต่อมหาวิทยาลัยดังกล่าวว่าจะเป็นเครื่องมือของนักการเมืองที่มาจากการเล่นของ ส.ส. วามหาวิทยาลัยรามคำแหงจะกลายเป็นแหล่งช่องสุ่มทางการเมืองอย่างการทำให้ใบปริญญาถูกลดทอนคุณค่าและกลายเป็น “ปริญญาจับฉ่าย” หรือความกังวลต่อการจัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาในจำนวนมากๆ เป็นต้น

อีกทั้งกลุ่มที่แสดงออกอย่างชัดเจนว่าไม่ยอมรับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงและเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือกลุ่มของวิทยาลัยเอกชน ที่การมาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้นได้กลายเป็นปัญหาสำคัญต่อการรับนักเรียนเข้ามาเรียนต่อในวิทยาลัยเอกชน เพราะเหตุว่าด้วยการที่เอกชนยังไม่สามารถออกไปปริญญาบัตรได้ จนนำไปสู่การที่วิทยาลัยเอกชนเรียกร้องต่อรัฐบาลให้อนุมัติการเรียนการสอนและสามารถออกไปปริญญาบัตรในหลักสูตร 4 ปีได้ ด้วยเหตุผลในเรื่องของรายได้ที่วิทยาลัยเอกชนจะสูญเสียทั้งผู้เรียนและรายได้อันเนื่องมาจากการมาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยรัฐที่รับงบประมาณสนับสนุนและเข้าถึงผู้คนได้มากกว่า⁴⁴

การวิพากษ์วิจารณ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยตลาดวิชาจากฝ่ายผู้ไม่เห็นด้วยนั้น โดยมากแล้วจึงเป็นการวิจารณ์ในเรื่องของการควบคุมคุณภาพการศึกษาที่อาจทำให้ใบปริญญาบัตรเกิดการเพ้อจากการรับนักศึกษาแบบไม่จำกัดจำนวน การสนับสนุนนโยบายอุดมศึกษาของรัฐที่ไปเน้นสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ซึ่งขัดกับนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่รัฐมุ่งต้องการผลิตบัณฑิตในด้านวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงการที่รัฐไม่ได้สนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาการเรียนล้มจำนวนอย่างสมควรจะเป็น และอาจก่อปัญหาอีกมากมายในอนาคต ทำให้หลายฝ่ายไม่เห็นด้วยกับนโยบายการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงให้เป็นในลักษณะตลาดวิชา

อย่างไรก็ตาม ยังมีคนอีกส่วนภาคส่วนที่ให้การสนับสนุนการมาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นอย่างมาก อาทิ กรณีของ ขอบ ภารา ส.ส.นครศรีธรรมราช พรรคประชาธิปัตย์ ที่ในช่วงพิจารณาร่างมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้เรียกร้องให้คณะกรรมการแก้ไขเกณฑ์

⁴³ สุรัชย์ นานอน, “ความเห็นชาวบ้าน.. สยามรัฐ, 27 พฤศจิกายน 2513, ใน หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป8/2513/5 อุดมศึกษา.

⁴⁴ อรทัย โปริสุข, “พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย,” 177-186.

การเข้าเป็นนักศึกษาสำหรับข้าราชการ โดยเปลี่ยนจากเป็นข้าราชการชั้นตรี ให้แก้ไขเป็นข้าราชการไม่จำกัดระดับ และมีประสบการณ์การทำงานตามกำหนด เพื่อเปิดทางให้กลุ่มข้าราชการได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา⁴⁵

เมื่อมหาวิทยาลัยรามคำแหงเริ่มเปิดภาคเรียนการศึกษาในครั้งแรก วารสาร “นิสิตนักศึกษา” ของกลุ่มนิสิตแผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2514 ได้กล่าวถึงมหาวิทยาลัยรามคำแหงในเชิงสนับสนุนการเรียนให้ถึงระดับอุดมศึกษา และกล่าวถึงกลุ่มนักศึกษาใหม่มหาวิทยาลัยรามคำแหงว่า

ขออย่าได้ผิดหวังอยู่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่พวกเรากำลังแสดงอยู่มีทั้งผิดและถูก ท่านเฝ้าสังเกตเรามาจนแล้ว เดียวนี้ เวลาถึงเวลาของพวกท่านบ้างละที่จะแสดงให้พวกเราเห็นว่าท่านได้อะไรไปจากพวกเราบ้าง ของใหม่ควรจะดีกว่าของเก่า เพราะได้ผ่านการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขมากมายแล้ว จงเริ่มต้นเถิดอย่าท้อถอย⁴⁶

ในสื่อหลายสำนักเอง ก็ได้มีการตีพิมพ์บทความที่กล่าวแสดงความยินดีกับการมาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เช่น หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2514 ที่ได้กล่าวถึงมหาวิทยาลัยรามคำแหง ว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดโอกาสให้ทุกอาชีพสามารถเข้ามาเรียนเพื่อปริญญาบัตรได้ ทั้งยังมีเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนพร้อมสำหรับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ไม่ได้เน้นปริมาณอย่างที่ฝ่ายไม่เห็นด้วยพยายามโต้แย้งเรื่องคุณภาพการศึกษา⁴⁷

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มของประชาชนทั่วไป ที่มีการส่งจดหมายมายังอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อยินดีและขอบคุณที่มีการผลักดันมหาวิทยาลัยตลาดวิชาให้ผู้คนทั่วไปได้เข้ามาศึกษาต่อ เช่น จดหมายจากสุธรรม คงแท้ ที่กล่าวยินดีกับการมาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง และกล่าวถึงฝ่ายที่คัดค้านการจัดตั้งว่าเป็นผู้ไม่มองการณ์ไกลต่ออนาคตการศึกษาของชาติ บทสัมภาษณ์ของกัญจน์ นาคามดี รองอธิบดีกรมขนส่งทางบก ในเวลานั้น กล่าวถึงการกลับเข้ามาเรียนในระดับอุดมศึกษาอีกครั้งในฐานะนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ พร้อมกล่าวชื่นชมที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงเปิดรับทุกคนให้เข้ามาเรียนโดยไม่

⁴⁵ คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ, ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย... พ.ศ....[2513] ซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณาเสร็จแล้ว, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/วันที่ 2 กรกฎาคม 2513, 563.

⁴⁶ หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ร.0601.041.0411/2519.021 ประวัติการก่อตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน.

มีการสอบเข้า เพราะไม่เห็นด้วยกับระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัยซึ่งเป็นเรื่องสิ้นเปลืองงบประมาณ และควรจะรับสมัครอย่างมหาวิทยาลัยต่างประเทศ หรือการที่มีประชาชนส่งจดหมายเพื่อตีพิมพ์ลงในคอลัมน์ “สารพันปัญหา” ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 ที่ได้แย้งกลุ่มนักวิชาการซึ่งไม่เห็นด้วยกับมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าเป็นปริญญาจับฉ่าย ว่าไม่ควรดูถูกอาจารย์และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง พร้อมทั้งกล่าวว่าการดูถูกมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าเป็นผลิตบัณฑิตจับฉ่าย ก็ขอให้คำนึงถึงอดีตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ก็ผลิตบัณฑิตจับฉ่ายออกมาแล้วหากมองให้เหมือนกัน⁴⁸

พลังนักศึกษาและตอกย้ำคำนิยาม:

ผลกระทบจากการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง

การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยรามคำแหงใน พ.ศ. 2514 ได้ช่วยแก้ไขปัญหาการศึกษาที่สั่งสมมานานตั้งแต่ทศวรรษ 2500 คือเรื่องของจำนวนที่นั่งในสถาบันอุดมศึกษามีไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน เนื่องจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้รื้อฟื้นระบบตลาดวิชากลับอีกครั้ง ได้ช่วยให้นักเรียนที่สอบเข้ามหาวิทยาลัยอื่นไม่ได้ และผู้ที่ต้องการเรียนในระดับอุดมศึกษาเพื่อหาความรู้ สามารถเข้ามาเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ ทำให้ในปีแรกของการเปิดมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีผู้ที่เข้ามาสมัครเป็นนักศึกษาถึงเกือบ 40,000 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่มากกว่าจำนวนนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ รวมกัน⁴⁹

นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ยังกลายเป็นการสร้างอำนาจต่อรองให้กับวิทยาลัยเอกชน ต่อประเด็นที่รัฐมีสิทธิในการกำกับดูแลและควบคุมเรื่องของศักดิ์และสิทธิ์ของปริญญาบัตรแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยแรงกดดันและการเคลื่อนไหวของกลุ่มวิทยาลัยเอกชนที่ใช้ประเด็นมหาวิทยาลัยรามคำแหงทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องยินยอมให้วิทยาลัยเอกชนสามารถเปิดสอนหลักสูตร 4 ปีและสามารถมอบใบปริญญาบัตรได้เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยรัฐ โดยที่สภาการศึกษาแห่งชาติจะเป็นผู้ตรวจคุณภาพและอนุมัติหลักสูตรของวิทยาลัยเอกชนว่าสมควรแก่การให้ใบปริญญาบัตรหรือไม่ ทำให้วิทยาลัยเอกชนสามารถเปิดสอนได้ถึงระดับปริญญาตรีตั้งแต่พ.ศ. 2514 ซึ่งเป็นปีเดียวกับ

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁹ หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ร.0601.033.0332/2514.01.01 ข่าวรามคำแหง ปีที่ 01 ฉบับที่ 01 ปฐมฤกษ์, 1. ทั้งนี้ ข้อมูลหลายแหล่งได้ระบุว่า จำนวนของนักศึกษาหลังจากลงทะเบียนเรียนในมหาวิทยาลัยรามคำแหงปีแรกเมื่อเปิดทำการ มีจำนวน 35,205 คน ซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าผู้ที่รับใบสมัครในตอนแรก

การสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหง⁵⁰ อันเป็นจุดเริ่มต้นของการที่เอกชนมีอำนาจในการจัดการและเข้าถึงศักดิ์และสิทธิ์ของปริญญาบัตรได้

อย่างไรก็ตาม การรื้อฟื้นระบบตลาดวิชาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กลายเป็นหนึ่งสิ่งที่ต่อยอดถึงปัญหาค่านิยมในการเรียนเพื่อหวังใบปริญญาบัตรเป็นหนทางในการไต่เต้าและยกระดับสถานะทางสังคมชนชั้นทางสังคม โดยเฉพาะหากมองว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ต้องการมุ่งเน้นกำลังคนทางด้านช่างฝีมือ วิศวกรรม แพทย์ และสายวิทยาศาสตร์ และลดปริมาณการผลิตบุคลากรในสายสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้กลายเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ต่อยอดค่านิยมทางสังคม ทั้งยังเป็นเสมือนสิ่งที่ยึดกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และทำให้ความพยายามในการสร้างค่านิยมให้มีการเรียนในระดับอาชีวศึกษาเพื่อการหางานเป็นไปได้อย่างยิ่งขึ้น

ในส่วนของบริษัททางการเมือง ภายหลังจากการเปิดมหาวิทยาลัยรามคำแหงไม่นานนัก ในช่วงปลาย พ.ศ. 2514 จอมพลถนอมได้รัฐประหารตนเอง และยุติการใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2511 จากปัญหาที่ส.ส.ในรัฐบาลพยายามเรียกร้องผลประโยชน์จากจอมพลถนอม จนส่งผลกระทบต่ออำนาจในรัฐสภา การรัฐประหารในครั้งนี้ได้กระชับอำนาจของจอมพลถนอมให้สามารถควบคุมการปกครองได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ทำให้การเมืองไทยกลับเข้าสู่ระบอบเผด็จการทหารอย่างเต็มตัวอีกครั้ง ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนทั่วไป รวมไปถึงจนถึงนิสิตนักศึกษาด้วยเช่นกัน⁵¹

สำหรับอุดมศึกษาในช่วงหลังการรัฐประหารของจอมพลถนอม ได้มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยขึ้นใน พ.ศ. 2515 ซึ่งมีสถานะเทียบเท่ากระทรวง ในการเข้ามากำกับดูแลมหาวิทยาลัยต่าง ๆ แทนสภาการศึกษาแห่งชาติ⁵² ส่วนภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง จอมพลถนอมได้เข้าเป็นนายกสภามหาวิทยาลัย และศักดิ์ ผาสุกนิรันดร์ ซึ่งเป็นผู้ที่เคยทำงานใกล้ชิดจอมพลถนอมดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดี ก่อนที่ใน พ.ศ. 2515 หลังการรัฐประหารตนเอง พลโทแสวง เสนาณรงค์ ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกพรรคสหประชาชาติไทย จะเข้ามาเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยต่อจากจอมพลถนอม⁵³

ในช่วงแรกหลังการรัฐประหารตนเองนั้น การเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหงยังไม่ได้เกิดขึ้นในทันทีทันใด แต่เมื่อเกิดกรณีเฮลิคอปเตอร์ของ

⁵⁰ อรรถัย โปธิสุข, “พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย,” 177-186.

⁵¹ ชำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, “บทบาททางการเมืองของจอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), บทที่ 6.

⁵² จุฑมณี วงศ์สายัณห์, ระบบการศึกษาไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ ช่วง พ.ศ. 2475 - 2520, 73-74.

⁵³ คำสั่งกองบัญชาการคณะปฏิวัติที่ 388/2515 เรื่อง แต่งตั้งสภามหาวิทยาลัยและผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยรามคำแหง, *ราชกิจจานุเบกษา*.

กองทัพบกตกในเดือนเมษายน พ.ศ. 2516 พร้อมกับการพบซากสัตว์สงวนต่าง ๆ ในเฮลิคอปเตอร์ นำไปสู่กระแสความไม่พอใจรัฐบาลรัฐประหารของกลุ่มนิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยที่เริ่มทำการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเริ่มจากการออกหนังสือ “บันทึกกลับจากทุ่งใหญ่” โดยกลุ่มนิสิตนักศึกษาชมรมอนุรักษ์ 4 สถาบันเพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล ผลจากการเคลื่อนไหวดังกล่าวทำให้ภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหงเริ่มมีนักศึกษาออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วยเช่นกัน โดยมีกลุ่มนักศึกษาได้จัดทำหนังสือ “รามคำแหง มหาวิทยาลัยที่ไม่มีคำตอบ” ซึ่งมีเนื้อหาพาดพิงถึงกรณีซากสัตว์ในเหตุการณ์เฮลิคอปเตอร์กองทัพบกตก และพาดพิงถึงจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ที่ใช้อำนาจในการต่ออายุเวลาดำรงการทหารของตนเองไปอีก 1 ปี

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ได้สร้างความไม่พอใจให้กับผู้บริหารของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จนนำไปสู่คำสั่งจากศักดิ์ ผาสุขนิรันดร์ ในฐานะอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง ให้ทำการคัดค้านักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง 9 คนซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดทำหนังสือดังกล่าวให้พ้นสภาพการเป็นนักศึกษา ในวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2516 โดยใช้ข้อกล่าวหาที่ว่า “นักศึกษาตั้งชมรมโดยไม่ได้รับอนุญาต ใช้สถานที่ชุมนุมเป็นครั้งคราว โดยผลการ เขียนหนังสือก้าวร้าวผู้อื่นด้วยถ้อยคำอันหยาบคาย ในทางที่ทำให้ผู้อื่นเกลียดชัง ต่ำหั้นนักศึกษาที่ตั้งหน้าแล้วเรียนว่าเป็นคนเห็นแก่ตัว” อีกทั้งยังมีการออกแถลงการณ์ผ่านหนังสือพิมพ์ข่าวรามคำแหง ปีที่ 3 ฉบับที่ 7 ประจำวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2516 เพื่อชี้แจงถึงเหตุผลที่มหาวิทยาลัยต้องจัดการด้วยวิธีดังกล่าว พร้อมทั้งขอให้นักศึกษาไม่คล้อยตามคำเรียกร้องและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งในแถลงการณ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงมองว่าเป็น “กลุ่มเถื่อน”⁵⁴

การคัดค้านักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงทั้ง 9 คนออกนั้น ได้กลายเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้สื่อมวลชนต่าง ๆ เข้ามาทำข่าวเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว รวมไปถึงจนถึงศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ที่ทำการเคลื่อนไหวโดยการรวมมวลชนซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2516 เดินทางไปชุมนุมยังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเพื่อเรียกร้องให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงถอนคำสั่งดังกล่าว พร้อมทั้งเรียกร้องให้ศักดิ์ ลาออกจากตำแหน่งอธิการบดี ผลสรุปจบลงที่ศักดิ์ลาออกจากตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง พร้อมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงคำสั่งจากการขับไล่นักศึกษาทั้ง 9 คนออก ให้เหลือเพียงห้ามเข้าสอบ 1 ภาคการศึกษา⁵⁵ ก่อนที่ภายหลังสภา

⁵⁴ หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ร.0601.033.0332/2516.03.07 ข่าวรามคำแหง ปีที่ 03 ฉบับที่ 07, 1.

⁵⁵ หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ร.0601.033.0332/2516.03.08 ข่าวรามคำแหง ปีที่ 03 ฉบับที่ 08, 1.

มหาวิทยาลัยรามคำแหงจะมีคำสั่งให้ยกเลิกคำสั่งก่อนหน้าและอนุญาตให้นักศึกษาทั้ง 9 คนกลับมาเรียนได้ตามปกติ⁵⁶

อย่างไรก็ตาม การประท้วงประเด็นการลบชื่อ 9 นักศึกษารามคำแหงได้กลายเป็นหนึ่งในขบวนการสำคัญ ที่จะยกระดับเป็นการเรียกร้องให้รัฐบาลต้องประกาศใช้รัฐธรรมนูญภายใน 6 เดือน เพื่อให้ประเทศเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยผลจากการชุมนุมดังกล่าวและนำไปสู่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงเข้าไปมีส่วนในการชุมนุมร่วมกับขบวนการนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยอื่นๆ ทั้งการนัดชุมนุมกันบริเวณหน้าลานพอขุนในในวันที่ 9 ตุลาคม เรียกร้องให้รัฐบาลปล่อยตัว 13 ผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ ก่อนที่จะมีการนัดหยุดสอบเพื่อเตรียมเดินทางไปชุมนุมสมทบกับผู้ชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งการชุมนุมของนิสิตนักศึกษาในครั้งนี้ นำไปสู่การชุมนุมและการปราบปรามของรัฐบาล และสิ้นสุดระบอบเผด็จการทหารของจอมพลถนอม พร้อมกับ การมาของนายกรัฐมนตรีสัญญา ธรรมศักดิ์ และบรรยากาศการตื่นตัวทางการเมืองหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม⁵⁷

นอกจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วง 14 ตุลาแล้ว นักศึกษารามคำแหงยังมีส่วนในการเคลื่อนไหวในประเด็นต่างๆ ทั้งการประท้วงทบวงมหาวิทยาลัยเพื่อให้มีการจัดตั้งคณะวิทยาศาสตร์ การเกิดขึ้นของขบวนการกลุ่มก้าวหน้าภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง การเข้าร่วมกับสมาพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย หรือการออกไปชุมนุมทางการเมืองของนักศึกษารามคำแหงในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ช่วงเหตุการณ์สังหารหมู่ 6 ตุลาคม 2519⁵⁸ ก่อนที่พลังนักศึกษาจะเจียบหายไปหลังจากนั้น

ในส่วนของการจัดการศึกษา แม้ว่ามหาวิทยาลัยรามคำแหงจะสามารถแก้ไขปัญหา มหาวิทยาลัยมีไม่เพียงพอต่อการรองรับจำนวนผู้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ปัญหาดังกล่าวเป็นเพียงแค่การเปลี่ยนผู้รับปัญหา จากเดิมที่รัฐบาลเผด็จการทหารในช่วงทศวรรษ 2500 จะเป็นผู้เผชิญปัญหาจำนวนผู้อยากเรียนระดับอุดมศึกษา เมื่อมหาวิทยาลัยรามคำแหงเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงกลายเป็นมหาวิทยาลัยที่แบกรับปัญหาในเรื่องนี้แทน ด้วยเพราะนักศึกษาส่วนใหญ่ยังเลือกที่จะมาเรียนและทำกิจกรรมในมหาวิทยาลัยมากกว่าจะซื้อตำราเพื่อไปศึกษาด้วยตนเอง ทำให้พื้นที่ในมหาวิทยาลัย

⁵⁶ แหล่งเดียวกัน, ม.ร.0601.033.0332/2516.03.09 ข้าราชการรามคำแหง ปีที่ 03 ฉบับที่ 09, 1.

⁵⁷ ประมวลภาพและเหตุการณ์ วันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม 2516 (ม.ป.ท.:ม.ป.พ., ม.ป.ป.), 55-126.

⁵⁸ หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง, วท.0700.041.0411/2563.001 การจัดตั้งคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, และ ธิกานต์ ศรีนารา, “นิสิตนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย,” สถาบันพระปกเกล้า, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2568, <https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=นิสิตนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย>, และ บันทึก 6 ตุลา, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2568, <https://doct6.com>

รามคำแหงมีไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา อีกทั้งด้วยจำนวนนักศึกษาที่มากจนเกินไป ทำให้อาจารย์ใหม่มหาวิทยาลัยไม่สามารถจะดูแลเรื่องการศึกษาได้อย่างทั่วถึง กลายเป็นปัญหาที่ทำให้มหาวิทยาลัยจะต้องใช้งบประมาณไปกับการสร้างอาคารเรียนและส่วนที่จะช่วยคงคุณภาพของการศึกษา⁵⁹ ซึ่งภายหลังทบวงมหาวิทยาลัยโดยแนวทางเสนอของ วิจิตร ศรีสอาน จะเข้ามาช่วยเหลือด้วยการเปิดมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ ได้แก่ “มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช” เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงเผชิญในเวลาต่อมา

บทสรุป

การก่อตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้นเป็นการจัดตั้งที่เกิดขึ้นบนความแปลกประหลาดและไม่ได้เกิดจากความตั้งใจจากผู้มีอำนาจมาตั้งแต่ต้น ในด้านหนึ่งผลกระทบจากการที่รัฐบาลเผด็จการทหารเลือกที่จะเปิดรับการพัฒนาตามแนวทางของโลกเสรี โดยเฉพาะการเปิดทางให้สหรัฐฯ และ UNESCO เข้ามามีส่วนในการวางแผนพัฒนาโครงสร้างการอุดมศึกษา และด้านการพัฒนาตั้งแต่ทศวรรษ 2490 ทำให้รัฐบาลภายใต้อำนาจเผด็จการทหารเลือกที่จะแปรสภาพมหาวิทยาลัยที่เน้นเฉพาะศาสตร์ให้กลายเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบอย่างในประเทศโลกเสรีให้คำนิยาม โดยการสนับสนุนให้มีการขยายสาขาวิชาเพิ่มขึ้นในแต่ละมหาวิทยาลัย ทั้งรวบอำนาจการจัดการมหาวิทยาลัยเข้ามาที่หน่วยงานส่วนกลางภายใต้อำนาจของนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เคยยืนหยัดในการเปิดรับนักศึกษาทุกคนโดยไม่สอบเข้า กลายสภาพมาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยปิด อีกทั้งยังมีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติที่รัฐบาลมุ่งสร้างกำลังคนทางด้านอาชีวศึกษา ช่างเทคนิค และกลุ่มวิชาชีพเฉพาะทาง เพื่อมุ่งหวังให้คนเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญมากยิ่งขึ้น ในด้านอุดมศึกษา นอกจากการแปรสภาพมหาวิทยาลัยเก่าที่ได้กล่าวไปข้างต้น ยังมีการขยายมหาวิทยาลัยออกสู่ส่วนภูมิภาค และการรับรองวุฒิเทียบเท่าปริญญาตรีสำหรับวิทยาลัยเทคนิคชั้นสูง

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการขยายสถาบันอุดมศึกษาทั้งในเชิงขยายสาขาวิชา และเพิ่มจำนวนมหาวิทยาลัยออกไปสู่ส่วนภูมิภาค พร้อมทั้งตั้งแนวทางเพื่อมุ่งไปที่การสนับสนุนอาชีวศึกษาและวิชาชีพเฉพาะ หากแต่ความคิดของสังคมไทย ณ เวลาดังกล่าวที่ยังคงติดกรอบเรื่องของชนชั้นทางสังคม และการมองปริญญาบัตรคือเครื่องมือในการเปลี่ยนสถานะทางสังคม ทั้งจำนวนประชากรไทยที่เพิ่มขึ้น ทำให้ในช่วงทศวรรษ 2500 มีนักเรียนจำนวนมากที่พยายามจะเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา เมื่อรวมกับประเด็นที่

⁵⁹ หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สรท.0106.041.0411/2563.001 การจัดตั้งวิทยาเขต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ละทิ้งความเป็นตลาดวิชา จึงทำให้ปัญหาจำนวนที่นั่งในสถาบันอุดมศึกษาไม่เพียงพอต่อการรับรองจำนวนผู้ที่ต้องการเรียนในระดับอุดมศึกษา และยังเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้เป็นเวลาหลายปี แม้รัฐและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาพยายามจะหาทางแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีต่างๆ โดยเฉพาะการให้เอกชนเข้ามาเปิดวิทยาลัยเอกชน แต่ก็ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาคือความต้องการเรียนต่อในระดับอุดมศึกษามากพอ อันเนื่องมาจากการที่รัฐยังหวงในเรื่องศักดิ์และสิทธิ์ของใบปริญญา

เมื่อเข้าสู่ช่วงทศวรรษ 2510 และสถานการณ์ทางการเมืองที่เริ่มมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 พร้อมบรรยากาศที่สังคมไทยกลับมามีชีวิตทางการเมืองอีกครั้ง จอมพลถนอมซึ่งเป็นผู้นำทางการเมืองในก่อนหน้า ได้ใช้การเลือกตั้งในครั้งนี้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าพรรคสหประชาไทย ซึ่งภายใต้บรรยากาศของการกลับมามีรัฐธรรมนูญ กลุ่ม ส.ส.พรรคสหประชาไทยได้ใช้โอกาสนี้ในการหาทางการเมืองแก้ไขปัญหานี้ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีไม่เพียงพอ ด้วยการเสนอร่างมหาวิทยาลัยแห่งใหม่เพื่อที่จะรื้อฟื้นระบบตลาดวิชาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กลับมาอีกครั้ง ซึ่งในภายหลังจึงได้มาเป็นร่างของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

อย่างที่ได้อธิบายไปข้างต้น มหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้นเกิดขึ้นบนความแปลกประหลาด เพราะเป็นการเสนอจัดตั้งมหาวิทยาลัยโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนนับตั้งแต่การมีมหาวิทยาลัยในไทย อีกทั้งหลายฝ่ายทั้งตัวจอมพลถนอมไปจนถึงวุฒิสภา นักการศึกษา และอีกหลายคน ไม่เห็นด้วยได้เห็นด้วยกับการรื้อฟื้นมหาวิทยาลัยตลาดวิชา ทั้งจะด้วยเรื่องของความกังวลด้านคุณภาพการศึกษา ความต้องการที่จะมุ่งเน้นให้รัฐบาลสนับสนุนเรื่องอาชีวศึกษาและวิชาชีพเฉพาะ ความกังวลในประเด็นทางการเมืองที่เกรงกลัวว่าจะเกิดขึ้นอย่างที่มีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เคยเป็น และอีกหลายเหตุผล กระนั้น ก็ยังคงมีอีกหลายฝ่ายที่ให้การสนับสนุนการมาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงอย่างเต็มที่ ทั้งการหาทางที่จะเปิดโอกาสให้กลุ่มคนนอกเหนือจากนักเรียนที่จบชั้นมัธยมปลายสามารถเข้ามาเรียน ทั้งการมองถึงความสำคัญทางด้านการศึกษา ความโหยหาในเรื่องของปริญญาบัตร อันเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้กับคนทุกคน

การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยรามคำแหงใน พ.ศ. 2514 จึงกลายเป็นสิ่งที่ช่วยจัดการกับปัญหานี้ในสถาบันอุดมศึกษามีไม่เพียงพอที่รัฐจะต้องเผชิญมานับตั้งแต่ทศวรรษ 2500 พร้อมทั้งยังส่งผลทำให้ศักดิ์และสิทธิ์ของใบปริญญานั้นไม่จำกัดแค่เพียงอำนาจของรัฐ เนื่องมาจากการมาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้เพิ่มอำนาจการรับรองของวิทยาลัยเอกชนจนสามารถออกใบปริญญาบัตรได้ ซึ่งอาจมองได้ว่าเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับผู้คนทุกชนชั้นที่มุ่งต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา อย่างไรก็ตาม การมาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเอง ยังเป็นการตอกย้ำถึงค่านิยมทางสังคมที่มุ่งต้องการใบปริญญาบัตรเพื่อเป็นหนทางในการยกสถานะทางสังคม และสร้างความขัดแย้งกันเองเมื่อมองจากมุมมองของรัฐที่ต้องการพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นอาชีวศึกษาและวิชาชีพเฉพาะ

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ แต่กลับเปิดมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ไม่มีการสอบเข้าและยังเน้นเพียงคณะทางด้านสังคมศาสตร์ นอกเหนือจากเรื่องของโอกาสทางการศึกษาและการต่อยอดเรื่องค่านิยมไปปริญญาแล้ว มหาวิทยาลัยรามคำแหงยังมีบทบาทในฐานะหนึ่งในกลุ่มมวลชนที่สำคัญ ซึ่งจะเข้ามามีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะกรณี 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และการตื่นตัวทางการเมืองหลังสิ้นสุดระบอบเผด็จการทหาร อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุดมหาวิทยาลัยรามคำแหงจะต้องแบกรับปัญหาจำนวนนักศึกษาที่มากขึ้นจนเกินไป และจะนำไปสู่การจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเพื่อช่วยเหลือมหาวิทยาลัยรามคำแหงในเวลาต่อมา

รายการอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ สุจิตตารมย์. “ศาสตราจารย์หลวงจำรูญเนติศาสตร์: จากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์สู่อธิการบดี (พ.ศ. 2500-2503).” ใน *ประวัติศาสตร์และอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2477-2556): ประวัติชีวิต ความคิด และการทำงาน*. วารุณี โอสธารมย์ และคณะ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: หอจดหมายเหตุและหอประวัติศาสตร์เกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.
- โกศล เพ็ชร์สุวรรณ. “ประสบการณ์ของความช่วยเหลือญี่ปุ่น ที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ลาดกระบัง.” *ไทย-ญี่ปุ่นศึกษา*. ฉ.5 (กรกฎาคม-กันยายน 2528).
- คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. *ตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.... รายงานการประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 13/10 กันยายน 2513*.
- คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. *รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 2/วันที่ 20 มกราคม 2514*.
- คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. *รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 3/วันที่ 27 มกราคม 2514*.
- คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. *รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 4/วันที่ 29 กรกฎาคม 2513*.
- คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. *รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 8/วันที่ 2 กันยายน 2513*.
- คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. *ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวชิราลงกรณ์ พ.ศ.... (ครั้งที่ 16/2512). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 16/วันที่ 2 ตุลาคม 2512*.
- คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. *ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย... พ.ศ.... (ครั้งที่ 17/2512). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17/วันที่ 9 ตุลาคม 2512*.

คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย... พ.ศ....[2513] ซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณาเสร็จแล้ว. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/วันที่ 2 กรกฎาคม 2513.

คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย... พ.ศ....[2513] ซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณาเสร็จแล้ว {ต่อจากครั้งที่ 2/2 กรกฎาคม 2513}. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/วันที่ 16 กรกฎาคม 2513.

คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 14/วันที่ 17 กันยายน 2513.

คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ (ครั้งที่ 8/2514). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/วันที่ 21 มกราคม 2514.

คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย พ.ศ. (ครั้งที่ 23/2521) และร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฉบับที่ ...) พ.ศ. (ครั้งที่ 23/2521). รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 23/วันที่ 21 เมษายน 2521.

คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (ครั้งที่ 38/2521). รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 38/วันที่ 21 กรกฎาคม 2521.

คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย พ.ศ. (ครั้งที่ 40/2521). รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 40/วันที่ 4 สิงหาคม 2521. https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=20_มิถุนายน_พ.ศ._2511 (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2567).

จรรยา วงศ์สายัณห์. ระบบการศึกษาไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ ช่วง พ.ศ. 2475-2520. (ที่ระลึกอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายจรรยา วงศ์สายัณห์ ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร วันจันทร์ ที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2532) กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2532.

ชัยชาญ ปรารงค์ประทานพร และศิริพร ดาบเพชร. "บทสำรวจประเด็นคุณภาพการศึกษาไทย." *วารสารประวัติศาสตร์ มศว*. ปีที่ 48 ฉ.1 (2566).

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ. สำนักนั้นธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2477-2511. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, 2535.

ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. "บทบาททางการเมืองของจอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516." *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2550.

- ธิกานต์ ศรีนารา. “นิสิตนักศึกษา กับ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย.” สถาบันพระปกเกล้า. https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=นิสิตนักศึกษา_กับ_พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2568).
- นรินทร์ เศรษฐบุตร. 20 มิถุนายน พ.ศ. 2511. สถาบันพระปกเกล้า. https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=20_มิถุนายน_พ.ศ._2511. (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2567).
- บันทึก 6 ตุลา. <https://doct6.com> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2568).
- บุญเย็น วอทอง, “การจัดตั้งสถาบันการศึกษาในทางปกครองของประเทศไทย: บทศึกษาเฉพาะกรณีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในลักษณะที่เป็นอนุปรณ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยสมัยเริ่มต้นในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507.
- เบเนดิกท์ แอนเดอร์สัน. ศึกษาชาวไทย ย้อนสภาวะไทยศึกษา. นนทบุรี:ฟ้าเดียวกัน, 2558.
- ประมวลภาพและเหตุการณ์ วันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม 2516. ม.ป.ท.:ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. ประชากรไทยสมัยร.9 หนังสือเนื่องในโอกาสพระราชพิธีพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม:สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544.
- ราชกิจจานุเบกษา. คำสั่งกองบัญชาการคณะปฏิวัติที่ 388/2515 เรื่อง แต่งตั้งสภามหาวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชกิจจานุเบกษา. ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503.
- ราชกิจจานุเบกษา. ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2512.
- ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2500.
- ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พุทธศักราช 2512.
- ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติ สภากาการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2502.
- ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติ โอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช 2502.
- วารุณี ไอสถารมย์. การศึกษาเชิงประวัติเรื่องการศึกษาในสังคมไทย: บทสำรวจสถานะความรู้. กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541.
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2506-2509 ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2507-2509).
- เสถียร หอมขจร. “การบริหารงานบุคคลขององค์การที่ตั้งใหม่: กรณีมหาวิทยาลัยรามคำแหง.” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

- หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ม.ร.0601.033.0332/2514.01.01 ข่าว
รามคำแหง ปีที่ 01 ฉบับที่ 01 ปฐมฤกษ์.
- หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ม.ร.0601.033.0332/2514.01.02 ข่าว
รามคำแหง ปีที่ 01 ฉบับที่ 02.
- หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ม.ร.0601.033.0332/2516.03.07 ข่าว
รามคำแหง ปีที่ 03 ฉบับที่ 07.
- หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ม.ร.0601.033.0332/2516.03.08 ข่าว
รามคำแหง ปีที่ 03 ฉบับที่ 08.
- หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ม.ร.0601.033.0332/2516.03.09 ข่าว
รามคำแหง ปีที่ 03 ฉบับที่ 09.
- หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ม.ร.0601.033.0332/2522.09.15 ข่าว
รามคำแหง ปีที่ 09 ฉบับที่ 15.
- หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ม.ร.0601.041.0411/2519.021
ประวัติการก่อตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ม.ร.0601.041.0411/2551.028 พลิก
ปูมรามคำแหง
- หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง. วท.0700.041.0411/2563.001 การ
จัดตั้งคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- หน่วยจดหมายเหตุดิจิทัล มหาวิทยาลัยรามคำแหง. สรท.0106.041.0411/2563.001 การ
จัดตั้งวิทยาเขต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2505/สร9 สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2505/สร14 สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2509/สร14.1 สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2509/สร14.2 วิทยาลัยเอกชน.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป8/2510/16 การสอบเข้ามหาวิทยาลัย.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป8/2510/18 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: การเปิดตลาดวิชา.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป8/2511/11 อุดมศึกษา.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป8/2513/5 อุดมศึกษา.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป8/2514/5 มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป8/2519/9 อุดมศึกษา.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป8/2520/9 อุดมศึกษา.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป8/2521/11 การจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สบ.10.11.3(ป)/8 ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นาย
ประมวล กุลมาตย์ ม.ว.ม., ป.ช. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์วัดเทพศิ

รินทราวาส กรุงเทพฯ วันจันทร์ที่ 17 ธันวาคม 2527. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รวม
การพิมพ์, ม.ป.ป.

อรทัย โพธิสุข. “พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2530.

Sir Charles Galton Darwin. Report of Sir Charles Darwin to UNESCO
on science in Thailand 1954: General report, Universities,
Libraries and Notes on Universities in Thailand. 1954.